

RAPORTUL COMISIEI TISMĂNEANU

» Vladimir Tismăneanu: „Cu toate poticnelile și ezitățile, deconspirarea dosarelor Securității mi se pare că are un rol benefic”.

CITIȚI INTERVIUL DIN » PAGINILE 4-5

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA » APARE SÎMBĂȚA » EDIȚIA DE IAȘI » WWW.SUPLIMENT.POLIROM.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

NR. 103 » 18-24 noiembrie 2006 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

PALINDROMAN

„ROȘUL UȘOR E ROZUL ILUZOR”

Șerban Foarță

„Într-o duminică geroasă de februarie, profesorul Vasile Elisav sună la ușa apartamentului 22, al studentei (Litere, anul IV) Nora Aron, vecină de palier cu el...”

ÎN » PAGINA 13

Despre filme, la nesfîrșit

Criticul de film Alex. Leo Șerban a adunat toate cronicile publicate vreodată în presa scrisă – săptămînală sau cotidiană – într-un volum dedicat în exclusivitate Cinema-ului: *De ce vedem filme*.

ÎN » PAGINA 7

„Vocația mea rămîne aceea de romancier”

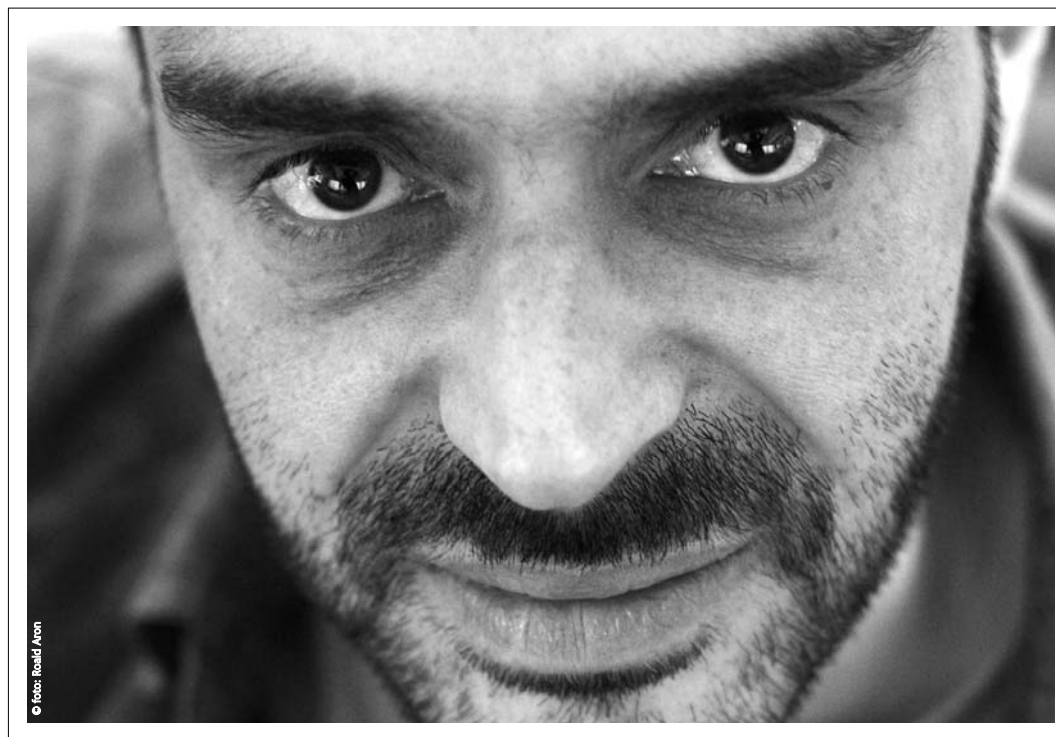
Ion Manolescu și-a lansat al doilea roman: *Derapaj*. Citiți în acest număr o relatare de la eveniment, găzduit de librăria bucu-reșteană Cărturești, precum și o cronică dedicată volumului.

ÎN » PAGINILE 3, 10-11

S-A CITIT. ACUM SE AUDE
DETALII ÎN » PAGINA 5

RĂZVAN RĂDULESCU:

La ATF, scenariștii nu sînt învățați să gîndească

© foto: Roald Aron

Sînteți mulțumit sau nemulțumit că Eminescu a ieșit pe locul 3 în confruntarea „Marilor Români”? Vă întreb asta pentru că în trecut ați fost unul dintre „detractorii” lui Eminescu.

A ieșit pe locul trei? Habar n-aveam. Cit despre „detractor”, pentru că lucrurile s-au dezinflamat, vă pot spune și eu, dezinflamat, cum m-am poziționat atunci și cum mă poziționez acum. Am simțit nevoia acută să contracarez un front absolut supărător de omagii, naționalism, prostie mediatică. Mie mi se pare că o cultură care își glorifică

morții este o cultură extrem de primitivă. Și asta nu face nici un bine nimănui.

Adică nu v-ați ridicat împotriva lui Eminescu, ci împotriva celor care îl proslăveau?

Evident. Dar singurul fel de a arăta asta a fost să afirm că Eminescu a fost un poet bun, cu limitările de rigoare date de afectul tipic al secolului al XIX-lea, un prozator absolut mediocru, dovadă că toate încercările sale de proză nu au fost terminate (mari proiecte, eșuate, de care am putea să ridem

mai curînd, decît să ne emoționăm). Nu este un filosof și nici el nu și-a făcut un țel din a fi filosof. Și atunci ce glorificăm? E nevoia noastră de a avea o zeitate tutelară, iar asta mi se pare o idee extrem de periculoasă. Din perspectiva unei culturi de ordin prim, Eminescu e în eșalonul trei. Din perspectiva unei culturi foarte provinciale, Eminescu poate să fie un poet extrem de important.

CITIȚI INTERVIUL
DIN » PAGINILE 8-9

EDITORIAL

Le-a dat soluția

George Onofrei

Benoît Vitse, directorul Centrului European de Creație „Ateneu” din Iași, mai cunoscut publicului în calitate sa de regizor al piesei *Evangheliștii*, riscă să fie debarcat de la șefia instituției de Primăria ieșeană. Primărie care este „tutorele” Centrului, la fel ca și în cazul Teatrului „Lucaefărul”. Vitse ar fi trebuit să depună un proiect de management în termenul prevăzut de Ordonanța 26/2005 a Guvernului, potrivit căreia directorii de instituții de cultură aflate în subordinea administrației locale au această obligație. Pentru că hîrtiile cu pricina n-au fost predate la dom’ primar, s-a hotărît organizarea unui concurs pentru postul de director al Ateneului, la care, bineînțeles, ar putea participa și cel „incriminat”.

Benoît Vitse acuză acum Primăria de rea-voință, că vrea să scape de el pentru că a pus în scenă *Evangheliștii* și pentru că este un personaj incomod. În orașul pelerinajului de Sînta Parascheva, o astfel de piesă de teatru nu putea să cadă bine la stomacul enoriașilor.

Fără a avea pretenții de universalitate, Ateneul ieșean a reușit să fie mult mai vizibil decît multe dintre instituțiile culturale ținute cu bani serioși de la administrația locală. Fără a discuta talentul regizoral al lui Vitse, texte ale unor dramaturgi contemporani controversați au fost jucate la Iași, chiar în patria conservatorismelor de tot felul. Și, cu un personal extrem de redus (într-o piesă a jucat pînă și pompierul instituției!), s-au reușit evenimente unecori peste media „locului”. Prin urmare, consider că Vitse a depășit cu brio prin munca de la Ateneul Tătărași statutul de „mofft și protejat al lui Simirad”.

Dar dacă trebuia să depună la timp acel proiect de management și nu a făcut-o, atunci „băieții” de la Primărie chiar l-au prins. Le-a oferit singur soluția pentru a se descotorosi de regizorul *Evangheliștilor*. Cum bine zicea Andrei Șerban de curînd (în urma spectacolului său, *Purificare*, a fost constatat de o parte a criticii bucuștene), poate că montarea unui spectacol într-o biserică i-ar aduce mai multă popularitate.

Al treilea cîștigă?

În timp ce tabăra Tăriceanu-Olteanu-Orban pare a face tot mai greu față grupului din jurul triadei Stolojan-Stoica-Muscă, în PNL își creează, cu tot mai multă insistență, un statut de lider Crin Antonescu. Opozant frenetic și unecori spumos al fostului președinte liberal Stolojan, dar critic și cu actualul președinte, Crin Antonescu se remarcă mai ales datorită unei strategii care pare să funcționeze impecabil pînă în acest moment: în plină discuție despre grupuri de interese, el pare un fel de don Quijote, nesustînut de nimeni, dar mare susținător al ideilor liberale.

Desigur, numai o doză considerabilă de naivitate ne poate face să credem că lucrurile stau chiar așa. Crin Antonescu este totuși șeful grupului parlamentar liberal din Camera Deputaților, poziție pe care n-ar putea-o deține fără un consistent sprijin din interiorul partidului. Sprijin de care, nu numai gurile rele o spun, n-ar fi prea străină tocmai tabăra Tăriceanu, careia îi convine să se vadă că nu doar oamenii din jurul premierului sînt împotriva lui Stolojan, dar și unii dintre adversarii din partid ai lui Tăriceanu. Însă, chiar și în cazul în care acest joc politic ar fi real, vocea tot mai puternic conturată a lui Antonescu ascunde forța de a coagula o alternativă reală la cele două tabere.

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Lucian Dan TEODOROVICI

Surprinzător, tot aici, în această zonă neutră, se mișcă și ministrul Agriculturii, Gheorghe Flutur. Pe alte coordonate în acest moment: domnia sa se conturează, mai nou, ca singurul om din PNL capabil să împace cele două tabere adverse, a lui Tăriceanu și a lui Stolojan. Gheorghe Flutur apare în ultimele zile, mai ales după întîlnirea liberală de la Suceava, drept puntea de legătură ce lipsea PNL-ului. Și, la fel ca deputatul Crin Antonescu, ministrul Flutur își conturează, treptat, imaginea de om al u-nui singur tel: binele liberal, în afara oricărui grupuri de interese sau de presiune.

Deocamdată situați în zona neutră, dar la poli opuși, cei doi liberali, dar și alții care, e de presupus, sînt sau așteaptă să fie în bărcile lor, s-ar putea să își găsească, pe viitor, un drum comun. Acela pe care să-i adune mai întîi pe membrii de partid frustrați de cearta actuală dintre tabere, iar mai apoi, treptat, chiar pe mulți dintre cei plasați, în momentul actual, într-o tabără sau alta. Oricît ar părea de fantezistă la ora ac-

tuală, urmărind cu atenție evoluțiile celor doi, teoria aceasta ar putea căpăta destulă concretețe pe viitor.

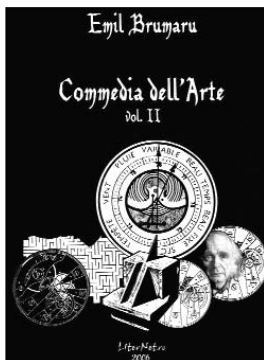
Desigur, astăzi mulți alegători nu simt nevoia unei a treia variante: prin manifestările publice din ultima vreme, tabăra Stolojan pare a fi intrat pe un culoar ce-i va aduce victoria într-un final, prin simpla înlăturare a actualei conduceri. La nivel local, mulți membri de partid deja pun pariuri că asta se va întîmpla, iar PNL va reveni sub glorioasă flamură de pînă în 2004. Numai că asta e o iluzie: fosta conducere a partidului nu este susținută de liberalii europeni, pe simplul motiv că dinspre ea răzbate obsesia prezidențială a transformării PNL-ului într-un partid popu-

lar. Aceiași liberali europeni, dimpotrivă, dau credit total actualei conduceri a partidului. Beneficiind de o asemenea susținere, e ușor absurd să-ți închipui că Tăriceanu va pleca, la un moment dat, busculat de grupul Stolojan, din PNL și-și va vedea de treabă în continuare, ca membru de rînd. E clar că, dacă liberalii excluși vor reveni în partid, avînd susținerea majorității, grupul din jurul premierului nu va sta împasibil, putînd merge pînă la a înființa un alt partid, care să preia ideile și principiile susținute de liberalii europeni.

Prin urmare, lucrurile numai simple nu-s: oricum, în nici un caz atît de simple cum par a le vedea mulți dintre susținătorii lui Stolojan. Pentru că războiul dintre tabere a luat însă o amploare greu de bănuț la un moment dat, și avînd în vedere toate aspectele colaterale de care am vorbit mai sus, un culoar cu adevărat bun s-a deschis tocmai pentru cea de-a treia variantă. Dacă va ieși cîștigătoare sau nu, depinde atît de oamenii care o vor construi, cît și de felul în care vor ști să gestioneze reacția la atacurile care vor veni, la un moment dat, din două părți. Oricum, în momentul de față, ea pare una dintre puținele soluții ca PNL să nu se rupă în diverse alte partide, amintind de decenii trecut, unul nu foarte bun pentru liberali.

» Gheorghe Flutur apare în ultimele zile drept puntea de legătură ce lipsea PNL-ului.

PE SCURT

HOBBITUL ONLINE: Brumaru își lansează e-volumele 2 și 3

Institutul Cultural Român (ICR) va găzdui, luni, 20 noiembrie, lansarea e-volumelor 2 și 3 ale integralei poetice Emil Brumaru, ilustrate de Devis Grebu și Mihaela Șchioiu, publicate la Editura LitterNet. Cu acest prilej va fi vernisată și expoziția poate fi vizitată la ICR pînă pe 27 noiembrie. La eveniment vor participa: Horia-Roman Patapievici, Emil Brumaru, Liviu Antonesei și Răzvan Penescu. Lansarea și vernisajul vor fi urmate de un recital Maria Răducanu.

Ultimele două volume publicate de Emil Brumaru sînt *Submarinul erotic* (versuri, Editura Cartea Românească) și *Dumnezeu se uită la noi cu binoclul* (Polirom, colecția „Suplimentul de cultură”).

DaKINO: Ediția 16 cu Pope Dreams

Festivalul DaKINO va aduce, între 23 și 26 noiembrie, filme de ficțiune sau documentare care au fost premiate la Atlanta, Seattle și Viena și care vor fi prezentate la București în programele paralele ale festivalului. Publicul va putea vedea *Pope Dreams*, pelicula cîștigătoare a Marelui Premiu la Festivalul de Film de la Atlanta 2006, în regia lui Patrick Hogan. Producătorul Steve Loh va veni la București pentru a prezenta filmul, informează organizatorii festivalului.

O altă proiecție pregătită de organizatori va fi documentarul *Gitmo: The New Rules of War*, cîștigătorul marelui premiu la Festivalul Internațional de Film de la Seattle 2006. Cea de-a XVI-a ediție a festivalului va avea loc la Complexul Auditorium – Muzeul Național de Artă al României și la Cinema Scala și va avea două secțiuni: ficțiune și documentar.

CITATUL SĂPTĂMÎNII

ANDREI ȘERBAN, în „Cotidianul” din 13 noiembrie, răspunzînd cronicii Magdalenei Boiangiu la spectacolul *Purificare* de Sarah Kane – „Andrei Șerban se consumă pe un drum accidentat”: „Simt că nu e inutil să revin să lucrez în România, chiar cu riscul neplăcerilor asumate de a merge împotriva curențului, iritînd pe unii și fiind dezagreabil multora. (...) Oricum, data viitoare voi face un spectacol în biserică. Promit.”

RADIO SDC

REGIZORUL EVANGHELIȘTILOR, „MAZILIT” DE PRIMĂRIA IEȘEANĂ. În partea a doua a emisiunii „Suplimentul de cultură” din această săptămînă, invitatul principal a fost Benoît Vitse, directorul Centrului de Creație „Ateneu” din Iași. Am analizat împreună cu acesta activitatea Ateneului. Începînd de luni, emisiunea „Suplimentul de cultură” poate fi descărcată de pe site-ul revistei www.polirom.ro/podcast, prin intermediul serviciului de podcast sau ascultată la adresa www.supliment.polirom.ro/radio.aspx.

SUPLIMENTUL LUI JUP

ION MANOLESCU:

„Vocația mea rămîne aceea de romancier”

„Am 38 de ani, casă, mașină și o iubită pentru care sînt invidiat. Ziua predau la Literale bucureștene, iar noaptea studiez mecanica dezastrurilor aviatice și trag cu ochiul prin computerele altora. Cine sînt eu? Deschideți paginile acestui roman și veți afla”, scrie Ion Manolescu pe clapeta romanului său, *Derapaj*, apărut în Colecția „Fiction. Ltd” a Editurii Polirom.

Camelia Nicolescu

Cartea *Derapaj* a fost lansată pe 9 noiembrie, la Librăria Cărturești, în prezența studenților, a autorului (care este „prof” la Literale din București) și a Luminiței Marcu, aceasta din urmă semnind și prefața romanului. „Studenții sînt singurul motiv pentru care predau în această țară, pe un salariu absolut miserabil”, a spus Ion Manolescu la începutul lansării cărții sale, după ce Luminița a povestit despre primii cititori ai romanului *Derapaj*. Pentru că urma să prefățească acest roman, editura i-a trimis *printurile*, numai că în ziua următoare trebuia să plece într-o excursie în Sicilia. Așa că a luat textul cu ea. A început să citească romanul în autocar și, încet-încet, foile au prins să circule în toată mașina, toți citeau aventurile lui Alexandru Robe, chiar dacă ordinea nu era aceea din roman. „Sicilia curgea de o parte și de alta a autobuzului, iar noi ciTEAM *Derapaj*.”

Din punctul de vedere al Luminiței Marcu, formula din *Derapaj* este una nimerită: „O combinație de Dan Brown, Umberto Eco și David Lodge” (formula desecretizată chiar de autor), astfel încît opera livrează și o „teorie a romanului românesc: cum să scrii un roman astfel încît să fie citit”. „În primul rînd, este o carte care, deși are 650 de pagini, se ci-

tește foarte ușor, fiind foarte bine scrisă. Stilul este foarte îngrijit, Ion Manolescu este un stilist desăvârșit în toate registrele pe care le abordează în această carte. Generozitatea cărții este maximă, în sensul că sînt mai multe romane într-un roman. Prin urmare, mergînd pe principiul comercial, cartea lui Ion Manolescu oferă mai multe produse într-unul singur... o poveste de dragoste, una urbană, una de mistere, coduri și povestea unui profesor care trece prin diverse medii ș.a.m.d.”, a spus criticul.

Ion Manolescu vorbește și de un soi de inconștiență de care a dat dovadă în timpul scrierii acestui roman. El vorbește aici despre un București și despre o Românie așa cum sînt trăite de noi

» Ion Manolescu: „Cred că era nevoie ca în zilele noastre să apară și un roman care să trateze chestiuni de actualitate pe 650 de pagini, cum este acest hardcover. E actualitatea României de tranziție, așa cum o vede un profesor de 38 de ani.”

toți, dar așa cum rareori ajung în literatură: „Cine trece, de exemplu, prin fața Facultății de Litere din București, care este una dintre cele mai importante facultăți, nu poate să nu vadă ce se întimplă pe trotuarul din față, ce bălțește acolo și de ce natură sînt acele bălți”, explică Manolescu.

„Am făcut o lansare pitorească, cu mult ceai și cu participarea unui public de vîrste foarte diferite. O lansare unde discuțiile s-au animat în momentul în care romanul *Derapaj* a fost pus în discuție în special pe zona aventurilor de liceu și universitare. De aici încolo publicul a întrebat lucruri inclusiv la nivelul biografiei”, a declarat autorul în emisiunea „Suplimentul de cultură”, adăugînd că vocația sa rămîne aceea de romancier, în ciuda proiectelor de tipul *O lume dispărută...* sau *Explorări în comunismul românesc*, ce l-au crescut notorietatea. „Amestecul de biografie și ficțiune din *Derapaj* este cu atît mai interesant, cu cît în carte se face la un moment dat o teorie a minciunii. Alexandru Robe, care este lector doctor la Facultatea de Litere, anunță că el trăiește mai multe fațete ale minciunii și ale ipocriziei. Într-un fel, aici biografiile sînt trucate atît la nivel auctorial, cît și la nivelul personajelor”, a mai adăugat Ion Manolescu. Întrebat unde s-ar plasa în contextul literar de acum, autorul a spus că îi vine foarte greu să găsească „afinități prozastice cu cineva în momentul de față. Romanul *Derapaj* este o carte unică, atît prin aspect, cît și prin modul în care este structurată acțiunea. Dacă ar fi să optez pentru niște modele, ele ar fi, în orice caz, modele externe”.

Citiți în paginile 10-11 o cronică de Doris Mironescu la acest volum.

ROMÂNII E DEȘTEPTI

Radu Pavel GHEO

Odă Uniunii Europene

M-am gîndit de multe ori la soarta tristă a autorilor de versuri patriotice de dinainte de 1989, lăudătorii regimului care își făceau pîinea mai dulce scriind poezii mieroase sau exaltate la adresa Partidului Comunist, a soșilor Ceaușescu și a luminoasei Epoci de Aur și flămînzeală. E drept, unii dintre ei s-au reprofilat cu succes, devenind înalți funcționari publici, oameni de afaceri sau profesori universitari pe la facultățile cu profil umanist. Dar sînt sigur că pe undeva au simțit permanent nostalgia acelor vremuri de creație artistică avîntată, cînd se numărau printre barzii epocii. Doar un om de afaceri nu se compară cu un Bard, nu? Iar actul mistic al creației la comandă și al gloriei bine retribuite nu poate fi înlocuit de nimic.

Uite, alți artiști s-au descurcat mai bine, în special cei din zona artelor plastice. Sabin Bălașa, de exemplu, a făcut repede transferul de la silfizi albaștrii Nicolae și Elena Ceaușescu la alte teme albaștrii. Dar poezia e altceva.

E drept, mulți dintre poeții vremurilor de aur comunist au trecut la versuri religioase, transferîndu-și freudian adorația de la perechea de dictatori la Sfînta Treime. În poezia lor plouă cu îngeri, arhangheli și norișori azurii, à la Bălașa. Alții, suflete mai sensibile, s-au orientat spre poezii vaporose, rafinate, cu stele, doruri tainice și neliniști moi – poate tot un reziduu al tînjului după vremile apuse. Dar toți au rămas cu o mare neîmplinire în suflet, iar asta se vede în ceea ce scriu: nu mai ating culmile de extaz elogios de odinioară.

Pe ei vreau să-i anunț – dacă n-au aflat deja – că există o speranță. E drept, soții Ceaușescu și comunismul au pierit. Dar nu-i un capăt de țară! Într-un număr din „Dilema veche” (nr. 138/2006), Răzvan, un forumist de pe www.sic-tir.org, anunță de existența unui cîntec intitulat *Mesaj pentru Europa*, care poate fi descărcat de pe site-ul Ministerului Integrării Europene (http://www.mie.ro/_documente/evenimente/9mai/Europa%20-%20Master.mp3). Oricine îl ascultă își amintește de *Magistrala albastră*, de *Trăim decenii de împliniri mărețe* și altele de același soi. „Sîntem aici de mii de ani./Cu demnitate am trăit./Mesajul nostru către tine./Doar împreună va fi bine./Acum venim în casa ta./Îți vom aduce dragostea./Și nu va trece nici un an./Vom fi un stat european”.

Așadar, există speranță, tovarăși poeți! Renunțați la îngeri și stări sufletești chinuite, la versuri prefăcute despre lucruri necunoscute, și scoateți din sertare metaforele și rimele de odinioară, fiindcă viitorul se deschide iar în fața voastră! Comunismul o fi murit, dar propaganda nu moare niciodată.

Mai jos am încercat, modest, și eu o *Odă Uniunii Europene*, deși, desigur, n-o să mă ridic niciodată la înălțimea măștrilor de odinioară. N-am vrut decît să reamintesc că – așa cum spunea, parcă, prozatorul Ion D. Sîrbu – „numai cururile se schimbă, limbile rămîn aceleași”.

Mărețea Europă, Unită ești în faptă
Așa cum de milenii unită-ai fost în gînd,

Tu ne ești călăuză frumoasă și-nțeleaptă

Și, neamuri după neamuri, noi te urmăm cîntînd.

Sub flamura albastră cu stele aurite

Ce flutură pe glia strămoșilor eroi

Azi crește Europa popoarelor unite

Și, plini de năzuințe, cu ea creștem și noi.

O inimă de inimă ce bat aceleași ritmuri,

O patrie de patrii, o țară numai țării;

Tu, Uniune, care unești credințe, mituri,

Științe, arte, reguli, cîmpii și munți și zări,

Tu, vatră luminoasă, tu, forță ne'ntinată,

Tu, soare-al omenirii, din Iași pîn' la Bruxelles!

Azi îți mărturisim iubire preacurată
Și îți răspundem mîndri „Prezent!”
la-al tău apel.

Tărîmul sfînt al Romei și-al Greciei
ne unește,

Români și alte neamuri, ai Europei
fii,

Iar flamura albastră cît orizontul
crește...

Slăvită Europă, vrem veșnică să fii!

LA LOC teleCOMANDA

Alex SAVITESCU

Fă, Electrico, prințeso, mori de ciudă!

Discreția nu a fost niciodată o virtute prin părțile astea de lume. Discreția, buna cuviință, simțul măsurii sînt tot ațitea chestiuni care au rămas la frumosul stadiu de concept. M-am convins încă o dată de treaba asta în seara zilei de marți, atunci cînd l-am văzut pe Gigi Becali călărindu-și iar Maybach-ul, la periferia Bucureștiului. Și, între noi fie vorba, mi s-a întărit din nou convingerea că frumosul nostru mic Paris rămîne o zonă în care n-aș vrea să trăiesc nici în ruptul capului. Imaginea voievodului latifundiar care descalecă din carul alegoric cu ABS, întocmai ca scenetele prinse pe carpetele care se vind prin bazaruri, a fost surprinsă de camerele Realității TV. Partea cea mai interesantă a povestirii e că reporterii canalului de știri nu se aflau acolo pentru că au primit un telefon, bă, moșiu, Gigi a ajuns în Ferentari, ci se prezentaseră pentru a-și încununa truda de cîteva zeci de minute mai devreme, cînd Măria Sa Jiji fusese prezent la „Realitatea Zilei”.

Cum bine se știe, cam toate ideile timpite ale omenirii s-au propagat prin mijloacele de comunicare în masă. Cam asta au reușit, cu brîo, și editorii Realității, în seara zilei de marți. Becali fusese invitat în emisiunea lui Răzvan Dumitrescu pentru a vorbi despre prezența sa în topul revistei „Capital”. Simultan, pe ecran erau derulate imagini din zona Ferentariului, acolo unde cîteva sute de cetățeni model, harnici și muncitori, care au, nu-i așa, cîte două job-uri, contribuind astfel la materializarea frumosului spirit liberal al societății noastre, ieșiseră în stradă să se „revolta” că li s-a tăiat lumina. Lumina pe care, se-nțelege, nu o plăteseră. Aflat și el în studioul RTV-ului, un alt domn din topul milionarilor, Cristian Țanțăreanu, a lansat splendidă și genială idee ca

bogații României să-i ajute pe locuitorii răzvrățiți. Am așteptat, ca prostul, ca, în secunda următoare, Răzvan Dumitrescu să replice cam așa: „Dar nu ar trebui ca oamenii ăia să se ajute singuri?”. Ei bine, nu, domnul Dumitrescu a slobozit ceva de genul: „Iată o idee bună!”. Gigi Becali a preluat geniala revelație din zbor, a plecat din studioul postului TV și în cîteva zeci de minute l-am găsit cocoțat, ca Agripina, pe mașina proprietate personală, promițînd că va achita restanțele de 400.000 de euro.

Cu maximă ipocrizie, după ce Becali a comis actul caritabil, Robert Turcescu și ceilalți redactori de la știri comentau „coloratura electorală” pe care o căpătase evenimentul respectiv. Cum Dumnezeu se ajunsese acolo, cu al cui sprijin, asta era deja o întrebare la care, evident, nici unul dintre cei de la RTV nu ar fi putut răspunde decît sub efectul hipnozei. Las la o parte că, în ton cu Becali, prefectul Mantale s-a scurs ca un înger sexos și suav prin fața camerelor, anunțînd că și administrația va pune umărul spre a-i ajuta pe bieții și amărîții infractori din Ferentari. Infractori nu pentru că ar fi comis vreun viol în ajunul răscoalei, ci pentru că se branșaseră ilegal la rețeaua Electrica.

Oricît am fi tentați, nu pe Gigi Becali trebuie să-l blamăm pentru ceea ce a făcut. Patronul Stelei este un individ egal cu el însuși, care se va lansa în aceleași aberații dacă ziaristul cu care stă de vorbă va ști să apese butonul potrivit. Ciș ar trebui să ne uităm înspre reprezentanții statului și înspre cei ai mass-media. Cu alte cuvinte, trebuie ca toți cetățenii cinstiți ai României să le mulțumească celor de mai sus pentru că infracțiunea a ajuns să fie nu numai înțeleasă, acceptată, dar și răspătită.

RAPORTUL COMISIEI TISMĂNEANU:

„Nu trebuie așteptate revelații senzaționale”

Interviu realizat de
Emilia Chiscop

Voi începe prin a vă adresa o întrebare din interviul pe care mi l-ați acordat într-un număr al „Suplimentului de cultură” din aprilie 2005. Vorbești atunci despre nevoia de a ne elibera mental și comportamental de totalitarism. Unde ne situăm acum pe acest drum al eliberării?

Categoric am înaintat pe direcția cea bună. Faptul că s-a ajuns la conceperea și scrierea unui text analitic, elaborat la nivelul *state of the art* în multe privințe, mi se pare de bun augur pentru cercetările și luările de poziție ce vor urma. Eliberarea de totalitarism, mai cu seamă în plan psihologic, nu se petrece pe bază de decret. Este vorba de asumarea decență și responsabilă a trecutului, așa cum a fost el, fără romantizări și cosmetizări siropo-pompieriste. Plutesc încă numeroase iluzii despre epoca Ceaușescu drept una a „independenței” de Moscova, după cum nu puțini sînt cei care nu înțeleg că înfrîngerea comunismului nu poate și nu trebuie să însemne resurecția unei drepte extremist-xenofobe. Citesc uneori forumurile și mă întreb de unde țînesc toate aceste voci ale subteranei, înși pentru care atacul ad hominem, adeseori rasist, este o formă de satisfacție de-a dreptul morbidă. Nu vreau să exagerez, dar fenomenul merită consemnat și explorat.

Peste o lună va fi prezentat Parlamentului raportul Comisiei prezidențiale pentru condamnarea comunismului. Este acesta procesul comunismului românesc la care sperați de 16 ani?

Raportul Final va fi înmînat președintelui Traian Băsescu în jur de 10 decembrie, dar am vorbit pe larg între timp cu domnia sa despre temele principale abordate în acest document, după părerea mea fundamental pentru orientarea democratică a țării. Țin să insist asupra faptului că documentul reprezintă o poziție colectivă, deci nu doar punctul de vedere al lui VT ori al altei persoane din Comisie. Experții, între care și istoricii ieșeni Adrian Cioflăncă și Dorin Dobrinu, au jucat un rol esențial în scrierea și definitivarea acestui text.

Practic, ce și cît a reușit să studieze comisia în aceste luni, de la înființare? E mult, e puțin?

S-a studiat enorm, au fost citite mii și mii de pagini, mai ales din arhivele CC

al PCR, CC al UTC, precum și din Arhivele Militare, ale CNSAS și ale Ministerului Justiției. Cred că membrii și experții s-au orientat spre marile dimensiuni pe care s-a structurat Raportul: partidul, economia, presiunea (Securitatea, Inchiisorile), prigoana cultelor, îndoctinarea prin propagandă etc. Au fost scoase la lumină documente de mare semnificație care vor fi ulterior publicate într-un volum de anexe la Raportul Final.

Înțeleg că nu puteți face dezvăluiri din cuprinsul raportului pînă la prezentarea sa în Parlament. Vom avea parte de mari surprize, de mari „lovituri” după ce raportul devine public?

Am spus-o de la început și o repet: nu trebuie așteptate revelații senzaționale. De peste 16 ani se scrie în țară despre ce a fost comunismul. Lucrul în arhive înseamnă însă depășirea unui anumit impresionism, perfect inteligibil, dar insuficient cînd vine vorba despre un demers atît de important. Valoarea Raportului constă în coerența și rigoarea sa științifică, precum și în faptul că racordează experiența românească la discuția internațională despre costurile utopiei comuniste. Luăm, desigur, în considerare mărturiile și întreaga literatură a Gulagului românesc (există un capitol pe această temă).

Ați anunțat că veți propune modificarea legii arhivelor, în sensul de a se liberaliza

» „Am spus-o de la început și o repet: nu trebuie așteptate revelații senzaționale. De peste 16 ani se scrie în țară despre ce a fost comunismul. Lucrul în arhive înseamnă însă depășirea unui anumit impresionism, perfect inteligibil, dar insuficient cînd vine vorba de un demers atît de important.”

SALUTĂRI DE LA PETRILA DE ION BARBU

ROMÂNIA LA RAPORT

cu Andreea PORA

Un dialog în FM
în care
întrebările nu rămîn
fără răspuns

ORA 17:00

de Luni pînă Vineri

mesaje la: romanialaraport@infomix.ro

accesul la toate documentele din perioada comunistă. Ce alte propuneri veți mai face?

Comisia va propune, nu mă îndoiesc, desecretizarea tuturor arhivelor perioadei comuniste, precum și alte măsuri în direcția creșterii gradului de eficiență, de accesibilitate și de credibilitate științifică a acestor instituții arhivistice. Prefer să nu anticipez alte propuneri. Vă asigur însă că am ținut cont de dezbaterea publică și că vom răspunde cum se cuvine.

V-ați așteptat ca înfrizatul „proces al comunismului” să preocupe atât de mult?

Experiența mea din 2005, cînd am făcut un turneu de lansare a ediției românești a cărții mele *Stalinism pentru eternitate*, m-a convins că există un insășiabil apetit pentru cunoașterea trecutului în rîndul tinerilor. Primesc mereu e-mailuri și scrisori personale de la cititori pentru care „trecutul nu este o altă țară”. Evaluarea cinstită și asumarea trecutului sînt inevitabile într-o democrație. Priviți la Mexic, la Argentina. Chiar și după treizeci și mai bine de ani, crimele împotriva umanității nu sînt uitate. Ele sînt imprescriptibile. Cu toate poticnelile și ezitățile, deconspirarea dosarelor Securității mi se pare că are un rol benefic. Ea ține de un mult prea îndelung amînat exorcism moral și politic. Pledez însă pentru a ne menține simțul nuanțelor. Un informator nu este același lucru cu un ofițer. Un portar la MAI nu era egal, într-o responsabilitate, cu un colonel. Dacă uităm aceste detalii, după mine esențiale, ne lăsăm prinși într-un maelstrom al acuzațiilor iacobine de pe urma cărui vom ieși cu toții extenuați, dezgustați, buimaci și nevîndecați. Mai apar și foștii securiști care se pretind pedagogi ai cetății. Este așadar nevoie de claritate morală.

Care credeți că va fi cel mai mare cîștig al activității Comisiei pentru condamnarea comunismului? Va avea loc acea exorcizare de care amînteați și în precedentă noastră discuție?

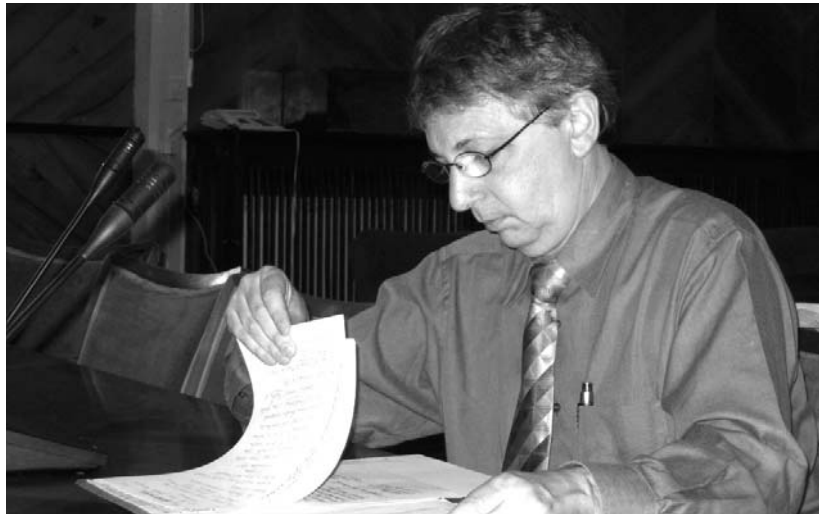
Eu cred că da, pentru că nu-mi pot imagina o stopare a discuțiilor aflate în plină desfășurare. Neîndoios, vor vocifera împotriva Raportului și a poziției președintelui Băsescu tot felul de personaje: cîncii de profesie înfrății cu scribii oportuniști, corifeii național-securismului și frustrații cu diagonală verde. Nu ne vor ierta faptul, pentru care eu mă mîndresc, că Raportul este scris de pe poziția liberalismului civic. Însă nu ei cîntă: cum se spune în engleză, *at the end of the day* victoria este de partea noastră, întrucît cei mai mulți români îmbrățișează democrația și valorile societății deschise. Să nu uităm semnăturile

în favoarea Apelului lansat de Sorin Ilișiu pentru condamnarea comunismului.

Totuși, au fost deraieri care riscă să compromită totul prin instaurarea acelei „dictaturi a caricaturii”. Deconspirarea dosarelor a avut uneori iz de vendetă politică. Dumneavoastră înșivă ați fost acuzat de colaborare cu Securitatea, spunîndu-se că ați fi plecat din țară în 1981 cu ajutorul unei unități a Securității, că ați fi fost admis în SUA cu sprijinul Partidului Comunist American. Cum comentați?

Într-o țară în care aproape cinci decenii de abjecție au fost sistematic negate și uitate, era normal să se întîmple și aceste gafe de parcurs. În ansamblu însă, eu cred că avem de-a face cu o deschidere fără precedent în perioada de după 1989. Cred că ar fi necesar să spunem că eu am cerut încă din aprilie verificarea dosarului ori dosarelor mele de Securitate (dacă existau). În iunie 2006, Colegiul CNSAS, verificînd dosarele mele de urmărire, din perioada cînd am scris la Radio Europa Liberă și am publicat în presa vestică articole împotriva regimului comunist, a votat decizia prin care se certifica absența oricărei colaborări a mea cu Securitatea. Pentru aceste aberații publicate în „Ziua” sub semnătura unuia dintre colaboratorii aceluiași cotidian, și-a cerut scuze public directorul său, dl. Sorin Roșca Stănescu. Nu am plecat cu sprijinul nici unei „unități a Securității”. Lucram ca sociolog într-un institut de proiectare, deci cererea mea de pașaport trebuia avizată de către unitatea de Securitate căreia îi era subordonat respectivul loc de muncă. Nimeni nu pleca din țară, turistic ori definitiv, fără un asemenea aviz. Eu nu am avut de-a face nici cu Securitatea, nici cu Partidul Comunist din SUA. Ba chiar dimpotrivă: prima mea carte aici, în 1988, a fost *Mizeria utopiei – Criza marxismului în Europa de Est*, apărută în traducere românească la Polirom. Primul meu loc de muncă a fost la un think tank mai degrabă conservator, Foreign Policy Research Institute, din Philadelphia, unde am lucrat între 1983 și 1990. Cantitatea de imundități azvîrlite asupra mea este direct proporțională cu importanța demersului la care am decis să mă angajez. La început am fost întristat și îngreșat. Acum cred că am devenit imun. Oamenii aceștia nu cred în ceea ce scriu. Sînt doar înfricoșați că sosește ceasul la care nu vor mai putea nega ce s-a petrecut în România în anii comunismului: o catastrofă politică, economică și morală. Unul dintre scopurile Raportului Final este să se opună tendințelor negaționiste și revizioniste legate de tragedia României sub comunism.

Și totuși, dezvăluirea colaboraționismului lui Sorin Antohi a fost o lovitură pentru Comisie, în care și el fuse-

se nominalizat, grație renumelui său de disident și intelectual reputat...

Sorin Antohi a ieșit din Comisie, la propria cerere, în luna mai, așadar atunci cînd lucrul în arhive nici măcar nu începuse, iar structura Raportului Final era încă *in statu nascendi*. Nu a participat niciunul din lucrările acestui for, nu s-a implicat în activitatea care a dus la scrierea Raportului Final. Rețineți că prima ședință în plen a Comisiei a avut loc la mijlocul lunii iunie, deci după demisia lui Sorin Antohi. Nu văd cum trecutul său ar fi putut afecta credibilitatea Comisiei.

Spuneți că „un trecut negat și refuzat se întoarce întotdeauna într-o manieră explozivă și neîntoarse”. Care credeți că vor fi pentru credibilitatea intelectualilor români costurile acestei explozie întoarceri a trecutului lui Sorin Antohi?

Îmi este extrem de greu să dau acum un răspuns categoric. Tema naufragiului lui Sorin Antohi ține de maladiile morale ale comunismului și postcomunismului. În plus, mă leagă de Antohi o veche prietenie. Vă imaginați că toate aceste lucruri nu m-au lăsat cituși de puțin indiferent. Mai cu seamă că s-au petrecut, aceste dezvăluiri, exact în perioada în care nervii mei erau întinși la maximum prin lucrul la ceea ce mi s-a părut a fi obligația mea centrală, colaborarea cu membrii și experții Comisiei pentru terminarea la timp a Raportului. Eu unul aștept din partea lui Sorin Antohi acele lămuriri ce mi se par indispensabile. Dar pentru ele se prea poate să fie nevoie mai întîi de autolămurirea sa.

» **„Neîndoios, vor vocifera împotriva Raportului și a poziției președintelui Băsescu tot felul de personaje: cîncii de profesie înfrății cu scribii oportuniști, corifeii național-securismului și frustrații cu diagonală verde.”**

» **Chiar și după treizeci și mai bine de ani, crimele împotriva umanității nu sînt uitate. Ele sînt imprescriptibile. Cu toate poticnelile și ezitățile, deconspirarea dosarelor Securității mi se pare că are un rol benefic. Ea ține de un mult prea îndelung amînat exorcism moral și politic. Pledez însă pentru a ne menține simțul nuanțelor. Un informator nu este același lucru cu un ofițer. Un portar la MAI nu era egal, într-o responsabilitate, cu un colonel.**

Am aruncat Suplimentul de cultură în aer!

SUPLIMENTUL DE CULTURĂ SE AUDE LA

în fiecare vineri, de la 19.10

Cu George Onofrei și Anca Baraboi

„TRAIAN BĂSESCU REPREZINTĂ UN NOU STIL POLITIC ÎN ROMÂNIA”

Vă mențineți opinia că Mona Muscă, Valeriu Stoica și Călin Popescu-Tăriceanu sînt politicieni „de tip occidental”?

Mă mențin pe poziția mea, *pour le meilleur ou pour le pire*. Valeriu Stoica are încă multe de făcut în politica românească. Nu cred că destinul politic al Monei Muscă este

încheiat. Iar premierul a dovedit că știe să acționeze rapid, apărîndu-și cu eficiență pozițiile. Este însă nevoie de devotament pentru binele public, ceea ce implică o deschidere spre cooperare cu președintele țării. Scriam în 2004 că Traian Băsescu reprezintă un nou stil politic în România, structural diferit de cel al vechilor și noilor nomenclaturi. Îmi păstrez nealterat acest punct de vedere.

REPERE

» S-a născut pe 7 aprilie 1958, a studiat arhitectura navală la Galați, iar din 1990 este artist caricaturist profesionist.

» A participat la numeroase expoziții – individuale sau de grup – în țări ca Germania, Elveția, Polonia sau Bulgaria.

» A câștigat pînă acum peste 70 de premii internaționale, iar lucrările lui sînt expuse în muzee precum „House of Humour and Satire” Gabrovo (Bulgaria), „Cartoon Museum” Varșovia (Polonia), „Contemporary Art Museum” Teheran (Iran) sau „Cartoon Museum” Istanbul (Turcia).

» A fost Caricaturistul Român al Anului în 2000, 2003 și 2005, iar Asociația caricaturiştilor turci l-a numit „Ambasador” al acestui gen.

» Editează un „Buletin informativ” al caricaturiştilor, îi admiră pe Mihai Pinzaru (PIM) și pe cehul Jiri Sliva și este de acord cu ceea ce spunea recent un coleg bulgar de breaslă: „Grafica satirică ar trebui să fie mai presus de artă pentru că e făcută de oameni inteligenți pentru oameni inteligenți”.

„Eu fac numai umor, că e valabil și «mîine»“

Despre Galați, numai de bine: un SIDEX aruncat la marginea orașului, o Dunăre mai mult sau mai puțin albastră (cu șantierul aferent), cartiere care se încăpățînează să rămîină „microraiion” și o viitoare graniță a Uniunii Europene. Printre toate acestea, Florian Doru Crihană. Unii îl numesc caricaturist, el se consideră – înainte de toate – artist. N-aș fi știut să vă povestesc despre el mai bine decît ar fi făcut-o el însuși, așa încît...

Diana Soare

Capitolul unu, în care aflăm cum a „dat” Florian Doru Crihană ingineria navală pe caricatură

În facultate, „luatul cursului” mi se părea o treabă plictisitoare, iar eu, fiind rapid în ale scrisului, terminam de scris frazele înaintea celorlalți. În timpul scurt rămas, mai făceam cite un profil de la distanță colegilor. Imperfecțiunile transformau portretul în „caricatură”. (Și acum colegi de breaslă încearcă din răspuțeri să facă portrete, dar, din lipsă de talent, ele ajung „caricaturi” – să fie clar!)

Observîndu-mi simțul umorului, colegii m-au desemnat în unanimitate să realizez textul cursului festiv de absolvire. L-am citit în fața tuturor și am avut un mare succes! S-a ris și aplaudat după fiecare frază! Atunci nu am mai fost sigur că voi deveni inginer...

Pe timpul stagiului în Șantierul Naval Galați, am debutat la „Rebus Flacăra”. L-am cunoscut astfel pe scriitorul Tudor Octavian, care mi-a dat citeva sfaturi de lucru pe care le respect și acum, pentru că sînt atât de simple! Apoi am început să trimit lucrări la concursuri cu ajutorul colegului Ticu Ciobotaru – inginer la „tubulatură” – și, mai tîrziu, cu Pavel Botezatu. Am învățat design de la arhitectul Dan Ujencu – foarte util în amenajarea expozițiilor și a documentelor. Iar în 1990 am dat lovitura...

Se organizase prima ediție a unui concurs cu premii gigantice la Santa Cruz de Tenerife, în Insulele Canare (Spania). Am câștigat Premiul I. Cu

» **Colecția am început-o din pasiune și din apreciere pentru colegii de breaslă. Dar mai există un motiv: este greu să ajungi faimos numai realizînd lucrări A4. Mai trebuia ceva...**

bani în buzunar și cu acordul soției, mi-am dat demisia de la ICEPRONAV Galați pentru a deveni „artist liber”. Am investit în talentul meu, care dădea semne de succes. Dar, cu citeva luni înainte de acest eveniment, am avut ocazia de a-l cunoaște pe cel care avea să-mi ducă lucrările pe cele mai respectabile simeze posibil.

Capitolul doi, în care se povestește despre o întîlnire providențială

Numele lui – Dieter Burkamp. Dieter este un mare pasionat de caricatură, dar soția lui, Gisela Burkamp, este în vîrfurile ierarhiei criticilor și istoricilor de artă din Germania. Habar n-aveam ce șansă mi se dădea! Dieter îmi spunea mereu că Gisela îmi ia citeva lucrări în expozițiile ei, dar eu nu dădeam doi bani, pînă într-o zi, cînd mi s-a pus sub nas un album în care numele meu apărea înaintea celui al lui Salvador Dalí (alfabetic vorbind). Și era mai jos și Picasso. Și mai erau și alții...

Alături de ei expun acum într-o expoziție permanentă la Goslar, în casa Don Quijote, un muzeu realizat de celebrul colecționar german Peter Schenning. Nu sînt sigur că este vreun artist român în viață care să expună la o asemenea nivel...

În momentul acela, în casa soților Burkamp, mi-am dat seama de investiția de lungă durată pe care cei doi germani o făcuseră în mine. Sincer să fiu, mă cam plictisem să vînd și să nu știu unde se duc lucrările...

Capitolul trei, în care este vorba despre o tehnică inedită

Tehnică mea nu este nouă. Mai toți pictorii fac ulei pe carton. Dar în caricatură, la momentul debutului meu, această tehnică a fost socotită „obraznicie”.

Explicația era că eu voiam să ies în față prin culoare și picturalitate, spre deosebire de cei care utilizau tehnica penitei, destul de limitată în exprimare. De fapt, multe din lucrările mele își găsesc poantele chiar în culoare.

Capitolul patru, în care Florian Doru Crihană devine colecționar

Colecția am început-o din pasiune și din apreciere pentru colegii de breaslă. Dar mai există un motiv: este greu să ajungi faimos numai realizînd lucrări A4. Mai trebuia ceva...

Nu este vorba despre vanitate, ci despre dorința de a mă susține mai bine financiar și de a-mi întîrzi libertatea artistică. Colecția (de fapt, expozițiile la care particip cu ea) mi-a adus bani care m-au ajutat să-mi continuu creația. În momentul acesta însă, trebuie să fac un pas înapoi, deoarece solicitările cu colecția sînt prea multe și... suferă creația.

Capitolul cinci, despre caricatura de presă

Nu-mi place caricatura de presă. Ce faci azi – mîine nu mai este valabil. Pierdere de timp! Eu fac numai umor, că e valabil și „mîine”. Sper să-mi aducă, la fel, acel surplus financiar necesar pentru a-mi întîrzi creația artistică adevărată.

Ultimul capitol, în care ni se descrie o zi din viața lui Florian Doru Crihană

În fiecare dimineață, mă trezesc la ora 5.00 și plec la alergat pe faleză 30 min. E bine pentru inimă și picioare, care se lenevesc la lucrul la birou. După un duș, încep lucrul pe la ora 6.00 și ies în oraș pe la 10.00. Reiau lucrul pe la 14.00, mă culc 15 minute pe la 16.00 și reiau lucrul seara. Mă prăbușesc în pat la 21.30. Uneori se mai aude basul de la etajul 7 și atunci amîn culcatul pînă la ora 22.00.

Despre filme, la nesfârșit

Criticul de film Alex. Leo Șerban a adunat toate cronicile publicate vreodată în presa scrisă – săptăminală sau cotidiană – într-un volum dedicat în exclusivitate Cinema-ului. Cartea va apărea la Editura Polirom, în colecția „Ego. Publicistică”, săptămîna viitoare. Cele peste 500 de pagini sînt, într-un amalgam ordonat, eterogen și plin de stil, un regal al comentariului despre filmul de pretutindeni.

Interviu realizat de Ana-Maria Onisei

La ce te gîndești în primul rînd atunci cînd scrii despre un film? Un astfel de text trebuie privit întotdeauna de către public și ca o invitație de a vedea respectivul film?

Mă gîndesc la cel pentru care scriu. Într-un fel scriu despre film în „Idei în dialog” și în cu totul altul în „Libertatea”. Alt ton, alt vocabular. Ce rămîne neschimbat este verdictul. Mărturisesc însă că prefer să scriu despre filme care m-au entuziasmat decît despre rebuturi. E foarte ușor să faci mișto de niște rebuturi, dar – la sfîrșitul zilei, cum zic americanii – cui prodest?! Visul meu este să-i fac pe toți cei care citesc cronică mea să meargă la respectivul film. Apoi mă trezesc din vis...

De ce trebuie să citim despre filme?

Pentru că orice operă de artă merită prelungită prin reflecție. O facem, oricare dintre noi, atunci cînd – ieșind de la un spectacol sau închizînd o carte – comentăm cu alții, sau în forul nostru interior, opera respectivă... Există așadar nevoia de a împărtăși bucuria unui lucru care ne-a emoționat. Nu știu dacă „trebuie”, neapărat, să citim „despre filme” (în fond, ne putem întreba de ce trebuie să citim, punct!), dar cred că trebuie să avem încredere în părerea scrisă a experților unui domeniu: sînt cei care au văzut, citit, ascultat atît de mult la viața lor, încît faptul că ei mai

vibrează la unele opere e un semn că acele opere sînt într-adevăr remarcabile. Și invers: trebuie să ai curajul de-a scrie – împotriva curentului dominant – că un film, să zicem, la care a „pus botu'” (ca să fiu în «jargon!») toată lumea este prost... El poate fi „bun” doar pentru cineva care n-a mai văzut nicodată un film – pentru că, uite, se mișcă acolo niște oameni pe pînză!! Dar povestea a mai fost spusă de enșpe mii de ori, și u-neori mult mai bine. Dacă nu știi asta, ești „curcanul” producătorului aceluia film.

E necesar ca publicul consumator de film, dar mai puțin specializat, să facă distincția între filmul de artă și filmul comercial?

Nu. Cum am mai spus-o de nenumărate ori, există filme comerciale bune și filme de autor (sau „de artă”) proaste. „End of story”.

Car e crezi că e filmul/sînt filmele care a/ au rămas cel mai pregnant în memoria colectivă?

Habar n-am cite sînt. Aș zice – așa, fără să mă gîndesc prea mult, „la prima strigare” cum ar veni – oricare film cu Charlie Chaplin, apoi *Pe aripile vîntului*, *Casablanca*, *La dolce vita*, *Unora le place jazzul*, *Păsările* (sau *Psycho?*), *Nașul*, *Rocky*, mai aproape de noi probabil că *Pulp Fiction*, poate că *Basic In-*

stinct, cu siguranță *Titanic*... Pe noi ne-au marcat destul de mult filmele sovietice – de la *Al 41-lea*, *Zboară cocorii*, pînă la Tarkovski și filmele lui Nikita Mihalkov. Dar cred că argumentul este: ce filme pot fi „recunoscute”, dintr-o privire, de oameni care trăiesc oriunde pe glob, de la Valparaiso la Vladivostok și de la Torino la Tokyo, trecînd prin Calcutta și Canberra? Nu sînt prea multe, din păcate; „memoria colectivă” este din ce în ce mai scurtă...

me și povestiri ale unor scriitori anglo-saxoni și francezi (W.H. Auden, Jean Baudrillard, Samuel Beckett, Paul Bowles, Don DeLillo, Benoît Duteurtre, Mathieu Lindon, Vladimir Nabokov, Susan Sontag etc.).

- » A fost curator și expozant și a făcut parte din numeroase jurii internaționale în cadrul unor expoziții de artă și festivaluri de film.
- » A inițiat și a condus Clubul Cinefililor de pe lîngă Institutul Francez din București.

» **Trebuie să avem încredere în părerea scrisă a experților unui domeniu: sînt cei care au văzut, citit, ascultat atît de mult la viața lor, încît faptul că ei mai vibrează la unele opere e un semn că acele opere sînt într-adevăr remarcabile.**

„MĂ ADRESEZ UNUI PUBLIC DE NIȘĂ”

Cui i se adresează cartea ta?

Se adresează cinefililor, asta e clar. Nu am vocație de „universitate populară”. Adică, mă plictisește să „predau” Cinema-ul unora care n-au văzut în viața lor un film sau au văzut numai la televizor (ceea ce e același lucru!).

Mă adresez celor care, după ce au ieșit de la un film, simt nevoia să se mai gîndească la el, să-l comenteze – exact ce spuneam la-nceput. Altfel spus, mă adresez unui public de nișă. Eu leg Cinema-ul – mai mult decît oricare altă artă – de Memorie (de aici și titlul rubricii din „Idei în dialog”: „Filmemorie”), or, astăzi, constat că trăim într-o cultură a jetabilului. Din acest punct de vedere, este o carte polemică, pentru că „omului recent” i se pune în față o oglindă, iar în acea oglindă el nu se vede decît: se vîd doar cei de dinaintea lui...

» A debutat în 1976 cu un poem în engleză, publicat în revista americană „Chicago Review”.

» A tradus: Bernard-Marie Koltès, *Roberto Zucco* (Teatrul Național din București, 1994); Paul Bowles, *The Sheltering Sky* (Univers, 1996) și *Up Above the World* (Humanitas, 2006); Martin Sherman, *Bent* (Teatrul Național din Timișoara, 1999) și *Teatrul „Bulandra”, 2002*, și Yasmina Reza, *Conversations apres un enterrement* (Teatrul „Toma Caragiu” din Ploiești, 2000), precum și nenumărate eseuri, poe-

Radio România Cultural
GRAFFITI
o interfață a culturilor europene

GRAFFITI
o luptă dreaptă în arena diversității

GRAFFITI
un roman la minut – decupat din istoria cotidiană

GRAFFITI
o emisiune realizată
la Radio România Cultural
în fiecare zi
de luni până joi,
de la ora 14:30

GRAFFITI
cu Adela Greceanu și Ioan Budura

fm
Brașov 105 | București 101,3 | Craiova 101,1 | Cluj 101 | Iași 103,1 | Timișoara 100,7

A CINCEA CARTE

Să trecem într-un alt plan al carierei dumneavoastră. Sinteți deja la a cincea carte, ultima – Teodosie cel mic – a apărut recent la Polirom.

Da. Trei au fost volume colective. Unul a fost cu niște colegi de generație care au activat în cenaclul lui Mircea Cărtărescu, pe vremea când eram student la Facultatea de Litere (din București – n.r.) și care se numește *Tabloul de familie*, și sînt două antologii scoase de Dan Silviu Boerescu. Pe urmă am debutat cu un roman, *Viața și faptele lui Ilie Cazane*. Mi-ar plăcea să se reediteze.

De unde a pornit pasiunea pentru literatură?

Mi-a plăcut să citesc. Plus că mi s-a și citit cît am fost mic, mi se citea tot timpul. Asta a fost metoda favorită a mamei mele să mă pună în pat. Îmi citea povești, uneori chiar și din cărți pentru adulți. Mi s-a imprimat așa, un fel de necesitate de a asculta povești și apoi de a le spune.

Cartea care v-a apărut acum este o revenire a dumneavoastră în literatură după cîți ani?

Probabil patru, cinci ani, nu mai știu exact. Pînă am terminat-o, pînă am găsit o editură... a durat. Prima s-a și desființat, se numea Pro Logos. Procesul de tipărire a mers pînă la nivelul de filme tipografice – am acasă o cutie întreagă. Tocmai trebuia să se tragă tirajul, pentru că într-o săptămîină urma un tiraj de carte. Dar eu a trebuit să plec atunci și cînd m-am întors editura se desființase. Am trăit o depresie mică și o mare amărăciune, aia de a scrie ceva și de a mă trezi în brațe cu spalturile. Încercările ulterioare de a o publica au eșuat, a durat prea mult, eu mi-am pierdut absolut orice chef, nu m-am mai gîndit la carte cu plăcere.

Apoi a venit oferta Polirom, am citit din carte cu ocazia corecturilor, mi s-a părut că stă, nu am simțit că ar mai fi nevoie să intervin în ea. Ar fi fost un gest neonest, deși aș fi scris-o altfel acum. Dar ea mă încapsulează pe mine cum eram atunci și așa trebuia să apară. Nu cred în lucrurile care, odată încheiate, mai pot fi descheiate și refăcute.

» „Școala românească este rea. Ca să fiu și mai specific: școala cu sediul în Matei Voivod e rea. O spun fără nici un fel de rețineră.”

© foto: Razvan

„Mi s-a imprimat un fel de a asculta povești și...

Interviu realizat de R. Chiruță

Am înțeles că, atunci cînd lucrați la un scenariu, vă retrageți departe de lume, „în munți”, cu telefonul închis.

Fals. Asta s-a întîmplat o singură dată, cînd am scris cu Cristi Puiu scenariul la filmul *Niky Ardelean*. Așa s-a nimerit atunci, că am făcut contractul cu Titi Popescu și cred că el a venit cu ideea. Era destul de mare agitație în București, eu aveam destul de mult de lucru, Cristi nu reușea nici el să se adune într-un loc. Am menționat că ne-ar prinde bine dacă ne-am duce undeva să scriem și Titi Popescu ne-a propus să mergem la Cumpătu – casa lui de producție avea o cabană acolo. Ce-i drept, ne-a făcut mare plăcere. Timp de o lună, de luni pînă vineri, stăteam acolo. Eram aduși în București în weekend, pentru a petrece cu familiile. La sfîrșitul perioadei, am venit cu scenariul gata. Aia a fost cea mai eficientă muncă la un scenariu pe care am făcut-o cu Cristi. Restul scenariilor pe care le-am scris împreună ne-au luat mai mult timp, pentru că dura pînă ne adunam. Dacă cineva mi-ar oferi posibilitatea să mă retrag undeva să scriu, aș accepta. Dar nu e obligatoriu.

Majoritatea scenariilor pe care le-ați scris au fost împreună cu Cristi Puiu. Acum, ați colaborat cu alți scenariști și alt regizor – Radu Muntean, pentru *Hirtia* va fi albastră. S-a întrerupt colaborarea cu Cristi Puiu?

Da, cred că s-a oprit temporar. Ne vedem rar. Îmi pare foarte rău că au rămas suspendate restul celor cinci filme, la care

scriesem deja treatment-urile, din seria celor șase povești de la marginea Bucureștiului (primul din această serie a fost *Moartea domnului Lăzărescu* – n.r.).

Cum v-ați apucat să scrieți scenariul? Din cv-ul dumneavoastră nu reiese că ați fi avut o pregătire teoretică, să-i spunem școlară, în domeniu.

Nu m-am gîndit pînă acum. De fapt, ba da. Cristi Puiu, cînd s-a întors din Elveția, a stat așa o vreme prin București, timp în care s-a apucat din nou să picteze. El terminase însă la Geneva film și m-a întrebare dacă nu vreau să scriem împreună un scenariu și să facem un film. Atunci a fost, de altfel, și prima sesiune de finanțare la CNC (Centrul Național al Cinematografiei – n.r.), cînd era Radu Gabrea președinte. Acesta reușise să treacă prin Parlament o lege care, dintr-odată, le dădea ocazia multor tineri să-și poată finanța filmele. Aveam inclusiv prime de dezvoltare pentru scenarii, care ulterior au dispărut și abia acum sînt reintroduse.

Ce înseamnă prime de dezvoltare?

Adică, tu poți să depui la CNC un proiect de scenariu și poți să primești o sumă suficientă încît să îl poți scrie. Odată scris, scenariul are avantajul că, din moment ce a beneficiat deja de finanțarea CNC, ca dezvoltare, are mai multe șanse să primească și finanțarea pentru film. Am scris scenariul cu Cristi Puiu la *Marfa și banii*, l-am depus la CNC, am cîștigat. Așa am ajuns să scriu scenariu.

În ce măsură faptul că nu aveți o școală în domeniu a contribuit la succesul dumneavoastră ca scenarist? Vă întreb asta pentru că, se știe, orice școală își impune propriile clișee și mulți absolvenți de scenaristică sînt alterați de acestea.

O școală bună n-ar trebui să îți facă nici un rău. O școală bună ar trebui să te facă să gîndești. Nenorocirea este că ATF (Academia de Teatru și Film din București – n.r.) nu este o școală bună. Foarte mulți oameni care predau acolo n-au dovedit cu nimic că își merita numele de regizori sau de artiști. Notorietatea lor publică, sînt de acord, este irelevantă pentru abilitățile pedagogice. Numai că ei nu au nici notorietate ca artiști, nici abilități pedagogice și asta se vede din generații și generații de regizori care termină școala și din care se remarcă doar cei care se opun într-un fel școlii. Doar ei au propria lor voce.

Același lucru se poate spune despre scenariști?

Există suficiente motive să faci o școală de scenarii, să înveți cum se scrie un scenariu. Problema este că la această secție de la ATF, oamenii ăia nu sînt învățați să gîndească. Oamenilor ăloră li se spune,

Imagine din *Hirtia* va fi albastră, lansat în 2006; regia: Radu Muntean; scenariul: Răzvan Rădulescu, Alexandru Baciu

de fapt, cum se fac lucrurile. Așa, și nu altfel. De aia trec mirese prin cadru, avînd în spate gunoarie care fumează. De aia problema unor cineaști care după ce termină ATF visează să rezolve prin film dificultățile întregii României, de aia toate personajele din rolurile principale sînt un amestec de curve și fecioare. Locuri comune de care cinematografia română nu mai scapă și care vin din școală. Asta nu înseamnă că o școală este fundamental rea. Școala românească este rea. Ca să fiu și mai specific: școala cu sediul în Matei Voivod e rea. O spun fără nici un fel de rețineră.

Vi s-a propus să predați la ATF?

Da, la un moment dat, Radu Gabrea m-a întrebare dacă n-aș vrea să țin timp de două săptămîni un fel de workshop, nu găsisse încă formula administrativă exactă. Știa că avea nevoie de una, ca să pot preda. Eu am acceptat. Dar la scurt timp a venit destul de morcovit și a spus că totuși a vorbit cu conducerea, care l-a rugat să-mi transmită că nu pot să predau, pentru că nu am calificarea necesară. Adică n-am terminat scenaristică la ATF. Acuma, dacă ei spun că nu am calificarea necesară, mi se pare stupid să mă agit eu și să insist.

Dumneavoastră predați totuși la o școală, numai că în Germania, la Karlsruhe. Cum ați ajuns acolo și ce predați?

Se numește HFG. Am fost invitat și predau dramaturgie. Fac asta de patru ori pe an, de fapt de două ori în fiecare semestru,

cite două săptămîni. Predau în engleză. Nu pot să spun acum decît că discursul ăla pe care îl detestam cînd eram mai tînr, că pînă la urmă aici, la noi, nu ți se recunoaște nici un merit, am ajuns să-l am și eu, cînd sînt foarte supărat și pesimist. În fine.

La un moment dat, ați declarat că modelul cum se scriu astăzi scenariile este nesatisfăcător. De ce credeți asta?

Nu mai știu în ce context am spus-o. Probabil că după două sesiuni în care am fost în juriu la concursurile de scenarii organizate de HBO și m-am trezit în postura de a citi la fiecare sesiune cîte 160 de scenarii sau cam așa. După ce citești două săptămîni 160 de scenarii, ajungi la aceste concluzii obișnuite, de fapt: unul, două sînt bune, zece sînt acceptabile, iar grosul este aoleu. Ce este șocant este că atunci cînd se deschid plicurile, vezi că autorii, în gros, sînt absolvenți de scenaristică. Din punctul ăsta de vedere, nu îmi place cum se scriu scenariile în ziua de astăzi. Pentru că problema e așa: scenariile proaste arată ca niște proze pe care cineva s-a chinuit foarte tare să le transforme în scenarii. Asta nu e bine, pentru că ele trebuie să arate ca niște scenarii de la început.

O problemă acută a filmelor românești sînt dialogurile. Foarte nerealistice, artificiale. Lucrul acesta este și mai evident în producțiile de televiziune. Dacă pe marele ecran, lucrurile se desfășoară din ce în ce mai firesc,

fel de necesitate și apoi de a le spune“

Alexandru Baciu, Radu Muntean

pe micul ecran totul e dezastruos. Care e cauza acestui fenomen?

Cred că și puținii spectatori.

Da, pentru că a scăzut interesul. În America, producătorii aruncă sume enorme pentru promovare. Fiecare apariție e un mare eveniment, cele mai bune idei se vehiculează în marketarea filmului.

Există o frustrare a scenaristului în fața succesului regizorului? Adică, pentru publicul larg, Moartea domnului Lăzărescu este filmul lui Cristi Puiu, nu și al lui Răzvan Rădulescu.

Dar este filmul lui Cristi Puiu, pentru că fără Cristi Puiu filmul asta n-ar fi arătat în nici un fel. Gîndiți-vă că ar fi fost făcut de Ion Cărmăzan. Ar fi ieșit o calamitate. Filmul e al lui Cristi Puiu pentru că a scris scenariul, împreună cu mine, și s-a chinat să transpună lucrurile așa cum el și le-a imaginat. Deci este îndreptățit.

Ok, dar și în lume există numeroși regizori celebri, dar nici un scenarist cunoscut în altă parte decît în breaslă.

Asta este condiția scenaristului. Dacă la un moment dat poziția asta o să mă frustrez, o să încerc să trec în altă poziție, care să îmi facă situația mai puțin frustrantă. Poziția de scenarist este asta: ai un rol în conceperea poveștii, poți să-ți arogi o grămadă de merite privind felul în care ai articulat-o. Dar există o răspundere care nu te mai privește, aceea a transunerii ei, și aici regizorul își ia și castanele dacă filmul nu iese bine. A, uite, am avut mai degrabă frustrări ca scenarist la serialul de care vorbeam anterior. Am scris povestea, dar scenariul a fost modificat și

servit foarte prost. Atît de prost încît am cerut să fim scoși de pe generic, și Cristi și eu, pentru că nu am mai recunoscut nimic din produs, din ce scrisesem. Am intrat în pămînt de rușine. Pe de altă parte, chiar dacă nu am fi fost scoși, nu la noi ar fi venit criticile. Așa că sînt și avantaje în postura asta, cred.

Ați atins aici un punct sensibil. Am auzit de citeva scandaluri, în România, în care scenariștii, nemulțumiți de ce-au făcut regizorii din textele lor, au cerut să fie scoși de pe generic. Cît de acută este problema aceasta la noi în țară?

Mie mi s-a întîmplat o singură dată. Eu mă consider norocos. *Marfa și banii* arată așa cum mi-am dorit, așa cum mi l-am imaginat. Și chiar dacă unele lucruri arată altfel decît mi-am imaginat, arată foarte bine. De *Moartea domnului Lăzărescu* nu mai vorbesc, pentru că îl consider un film foarte bun. Pe mine mă emoționează foarte tare. La *Niky Ardelean, colonel în rezervă*, avem mari nemulțumiri, Cristi Puiu și cu mine, pentru că Lucian Pintilie nu a făcut acolo ce trebuia să facă. Am spus-o și o să o mai spun. Chiar nu a făcut ce trebuie și cred că Pintilie se află acolo mult sub scenariu. Cu tot regretul pentru el. Atita a putut.

Scenaristul, într-o producție, nu are nici un cuvînt de spus?

Se poate stabili asta prin contract, dar cît de departe se poate merge? Unele modificări impuse de regizori pot fi legitime. Unii actori poate nu se potrivesc unei anumite replici. Ca scenarist, tu îți poți imagina că o locație arată într-un fel, dar de fapt ea nu se găsește în realitate. Și atunci, în film, nu mai arată așa. Anumite transcrieri ale imaginației nu mai corespund cu realitatea. Dar e vorba de buna credință a regizorului.

Ați făcut întîi *Facultatea de Limbi Străine*, apoi *Regie de Operă*. Cum s-au legat cele două lucruri?

Eu am vrut să fac regie de operă fără să îmi dau seama că așa s-ar putea numi secția, pentru că la ora la care eu vroiam asta și mă pregăteam pentru facultate, secția nu exista la conservator. Situația unui potențial regizor de operă la ora aia, adică prin 1989-1990, era complet neclară. Nici nu se punea problema. Dar eu asta mi-aș fi dorit, deși pare paradoxal că eu mi-am dorit un lucru care nu exista la vremea aceea și de spre care eu oricum nu aveam habar.

Păi, nu existau regizori de operă pe vremea aia?

Existau regizori de operă în felul următor: erau absolvenți de teatru din anii '50 și aveau niște pregătire muzicală la Moscova sau la Leningrad, pe vremea aia, și au perforat așa restul celor 40 de ani de carieră. Unii dintre ei sînt absolut stimabili, alții

sînt de-a dreptul importanți, Hero Lupescu este unul dintre ei – a montat spectacole memorabile în toată lungă lui carieră. Sau erau regizori de teatru, care nu aveau nici o pregătire muzicală și care puneau operă. Cătălina Buzoianu a pus operă, Duce Darie a pus operă. Mi se pare dezastruos, nu mi-a plăcut deloc.

Da, nu e prima dată cînd afirmați lucrul acesta. De ce nu vă place?

Absolut deloc nu-mi place. Și n-ar trebui să le placă lor, în primul rînd. L-am văzut chiar și pe Andrei Șerban punînd operă și mi se pare în continuare că degeaba, nu merge. Mi se pare că regizorii de teatru nu înțeleg un anumit tip de timp dramaturgic foarte particular, care este gestionat de muzică și este complet diferit de timpul ficțional al textului dramatic pentru teatru. Muzica, la rîndul ei, nu poate fi înțeleasă la nivelul simplului ascultător. „Mie îmi place foarte tare opera, sînt regizor de teatru, cînt dimineața în baie, prin urmare nu văd nici o problemă în a pune în scenă un spectacol de operă.” Nu este așa. Cunoștințele muzicale trebuie să fie serioase. Cunoștințele legate de tehnica vocală trebuie să fie serioase. Altfel, cîntăreții se simt complet puși la zid de regizori care le cer foarte multă artă actoricească, pe care ei nu o pot da pentru că sînt limitați fizic. După care regizorul nu le mai cere nimic, crezînd că ei nu pot să performeze nimic. Și-i lasă în plata Domnului. Cînd, în realitate, dacă un cîntăreț se simte înțeles, în sensul că regizorul știe care sînt dificultățile și limitele lui, poate colabora și poate să le depășească. Pînă la urmă, e o chestiune de tehnică și expertiză. Și nu una de „vizitune”, cum s-au obișnuit regizorii de teatru să creadă.

Dumneavoastră ați apucat să profesăți ca regizor de operă?

Nu. Mi-am dat licența și asta este singurul spectacol de operă pe care l-am făcut. Ulterior, m-am dus și am susținut un examen la Opera din Brașov, l-am luat și nu m-am dus. Pentru că aveam familie, cei de acolo nu îmi ofereau decît un salariu din care abia mi-aș fi putut plăti o chirie în Brașov. Pe de altă parte, m-am uitat la colectivul de acolo și nu mi-a plăcut. Așa am constatat că Opera are o mare problemă în România, anume că umblă cu angajați permanenți. Nu se mai întîmplă aproape nicăieri chestia asta. Singur, un teatru de operă își poate permite să aibă coriști permanenți, orchestra permanentă, poate chiar un dirijor sau doi, deși aici lucrurile încep să fie discutabile. Dar să îți solști angajați nu e ok. Devin funcționari, cu toate defectele funcționarilor: se bat pe posturi, se sapa, nu-și dau silința, vin tirziu la serviciu, cască, vor acasă. Nu merge așa. Și în condițiile astea eu nu vreau să fac regie de operă. Ca să fac o comparație cu filmul, e ca și cum mi s-ar cere să scriu un scenariu pentru un regizor obișnuit să lucreze la Buftea, care ar și urma să facă un film ca la Buftea din anii '70.

Răzvan Rădulescu, *Teodosie cel Mic*, colecția „Ego. Proză”, Editura Polirom, 2006

REPERE

- » **A absolvit Facultatea de Limbi Străine și Academia de Muzică din București, secția Regie de Operă.**
- » **A debutat în volumul colectiv *Tablou de familie* (Editura Leka Brâncuș, 1995).**
- » **Volumul *Viața și faptele lui Ilie Cazane* (Editura Cartea Românească, 1997) a primit Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor.**
- » **A scris scenariile filmelor *Marfa și banii* (2001, în colaborare cu Cristi Puiu), *Niky Ardelean, colonel în rezervă* (2003, în colaborare cu Cristi Puiu), *Hrană pentru peștii mici* (2004, în colaborare cu Cristi Puiu), *Offset* (2004, în colaborare cu Cristi Puiu), *Moartea domnului Lăzărescu* (2005, în colaborare cu Cristi Puiu), *Hirtia va fi albastră* (2005, în colaborare cu Alexandru Baciu și Radu Muntean).**
- » **A fost director artistic al revistei „Elle România”.**
- » **Colaborează la „Dilema Veche”, „22”, „Cotidianul”, „Time Out”.**

În căutarea Pif-ului pierdut

Citind romanul de mistere al lui Ion Manolescu, intitulat *Derapaj*, te simți realmente contaminat de pofta de ficțiune a autorului. Tot felul de minuni căptușesc Bucureștiul contemporan, de la apartamentele blocurilor din Balta Albă pînă la – mai ales – Facultatea de Litere. Cititorul se simte îndemnat, la rîndul său, să plonjeze în ficțiune, să-și reprezinte lumea din jur ca și cum ar face parte dintr-o poveste. N-a durat mult pînă cînd am început și eu să-mi imaginez mistere localizate în spații aulice mai apropiate. O ușă mereu închisă din fundul sălii de seminar, care se scutură periodic din cauza curentului, ar putea ascunde monștri preistorici înlănțuiți sub tomurile ediției Perpessicius. Amfiteatrele conțin trape secrete pentru neștiutori, ca într-un roman gotic, iar busturile de bronz clipeșc din ochii înspăimîntător de vii, precum tot atîtea ipostaze ale statuii Comandorului...

Doris Mironescu

Ceea ce e de observat mai tîrziu la recenta apariție a romancierului Ion Manolescu este, spuneam, plăcerea de a imagina scenariu epice sau doar conspiraționiste, revărsată aluvionar pe aproape 650 de pagini. Povestea este contaminantă, în ciuda (sau datorită?) unui recunoscut aer de familie cu literatura bucureșteană „de mistere” pe stil nou: Cărtărescu, Daniel Bănuțescu, Bogdan Suceavă. Apocalipsele derizorii, comploturile mondiale, avînd România în centru, plăcerea de a panorama epoci și spații întinse caracterizează această literatură, în care Ion Manolescu se înscrie cu brio prin *Derapaj*. Romanul este un polițier intelectual, inserat pe o linie deschisă deja de Borges, Eco, Culiuanu, Pynchon, Cărtărescu, cu inserții din Sabato și frecvente referiri la interbelici. Ambția majoră a unei astfel de scrieri este, de obicei, redesenarea haclucinantă a realității, care produce un sentiment de nesiguranță față de justa temeiere a lucrurilor lumii. Sentimentul rezultat va fi botezat senzație estetică. Numai că, în cazul romanului lui Ion Manolescu, lucrurile stau puțin altfel. Autorul are o teorie întreagă elaborată, amplu teoretizată în cărți de „studii asupra imaginii”. Un fan al teoriei haosului, eroul său o duce chiar mai departe, deformînd un clasic exemplu: „Dacă bătaia ușoară a unei aripi, în nu știu ce amintire a mea (sau a altcuiva), mișca violent aerul din fața lui JAL 123, smulgîndu-i fuselajul și izbîndu-l de Muntele Hokkaido? O deplasare infimă a unui gînd: 520 de morți”. Ficțiunea devine altceva decît un analogon al realității. Ea invadează realul, îl face să derapeze, alterîndu-l coerența unică, producînd variante, „felii de viață” care funcționează în paralel, permutabile și, în plus, apte oricînd să se intersecteze. Întreg romanul

e compus pe această tehnică, s-o numim a „jocului cu mai multe strategii”, care trebuie să dovedească simetria fractală a realității și pe aceea, corespondentă, a ficțiunii.

Un no man's land al ficțiunii

Inițial, s-ar zice, impulsurile ficționarului se reduc la o banală mitomanie. Eroul, Alexandru Robe, lector la Literale bucureștene, își ametește studenții inventînd referințe și testîndu-le astfel vigilența sau ignoranța: „Arghezi ținuse un jurnal intim, Lovinescu îi datora bani lui Călinescu, Eliade îi scria piesele lui Sebastian. Le vorbeam de prozatorul ceh Emil Zatopek și-l comparam pe Creangă cu marele autor rus de basme, Lev lașin”. Plictisit de existența serială, de pierderea identității proprii în oceanul de prostie contemporană, Alexandru își eliberează imaginația, provocînd un exces de informație și antrenînd-o în

viață: „În timp ce filmam o fotografie cu Eminescu bărbos, sub care tipărisem numele CREANGĂ, mă gîndeam și cu la ale mele”.

Mitomania benignă a lui Alexandru Robe se transformă treptat în ceva mult mai amplu și grav. În urma unui cutremur „secret”, resimțit doar de trei oameni din București (mîma țării!), revelațiile se precipită: intră pe fir Camil Petrescu, autor de mesaje codificate în *Patul lui Procust*, de găsit însă într-un singur exemplar din ediția a doua de la „Ciorneci”, din 1933: o mașinărie „de citit printre rînduri” pe care Ladima se oferă să i-o dăruiască Emiei. Codul de bare al mașinii se găsește fixat, prin tehnica „suprainprimării secundare”, într-un tablou de Luchian din 1943. Mașina este un nanocomputer, aflăm, un instrument al viitorului, antrenînd varii modificări temporale și organice, intens căutat începînd cu secolul al XVIII-lea și mai ales în timpul celui de-al doilea război mondial, antrenînd pe urmele sale nu doar cohorte de agenți secreți britanici și germani, ci și niște ample francmasonerii, cum este aceea a „Economistilor Minții”. Aceștia lucrează prin intermediari, adună informație de pe bloguri și colectează amintiri cu ajutorul blocatrilor, dar și cu ajutorul organizațiilor paraliere: „Știam (adică auzisem) că piața de carte era controlată de două mari organizații: Uniunea și Academia. Fiecare lucra cu secta ei: Uniunea cu E-ditorii, Academia cu Anticarii”. La un moment dat, cheia poveștii pare să se afle la „cel mai mare scriitor român în viață”, autorul romanului *Alexandru*, care spune chiar povestea vieții lui Alexandru Robe (pentru cine nu cunoaște, Ion Manolescu a publicat romanul *Alexandru* la Univers, în 1998). S-ar zice că ne aflăm în plin Cărtărescu, că urmează ca întreaga istorie să se precipite centrifugal spre figura autorului și să aflăm că întreaga construcție narativă îl reprezintă pe autorul ei, romancierul bucu-

reștean Ion Manolescu, lector universitar.

Epigonatul cărtărescian este evitat la mustată, prin deplasarea accentului de pe figura Naratorului pe aceea a naratiunii fracturate, dar păstrîndu-și totuși o secretă geometrică. Este vorba de literatură fractală, dacă e să folosim terminologia pe care tot Ion Manolescu a elaborat-o în *Videologia* (2003). O literatură care se constituie din variante interferente, ordonate în așa mod ca, la intersecția lor, să apară un fel de *no man's land* al ficțiunii, un ne-loc imposibil de situat în vreunul din planurile acesteia. Există vreo trei episoade aproximativ simetrice, trei variante de dezvoltare a romanului care intervin în momentul de criză, capturarea „celui mai mare scriitor român în viață”. De aici pornind, eroul se angajează în direcții diferite, și anume elucidarea poveștii cu nanocomputerul, dar de fapt revenind la ea continuu, printr-un joc al identităților nu foarte ușor, dar nici imposibil de urmărit. Ni se demonstrează astfel nu doar laxitatea lumilor narative, dar și, nu-i așa?, caracterul fluid al existenței în genere, virtualitatea vieților și chiar a corpurilor noastre. Utopie calculatoristică, vor spune necredincioșii, dar nu va avea dreptate.

Amintirile, ca niște E-uri

În toată această derivă ficțională, pierdem din vedere o seamă de elemente care nu țin în mod necesar de teoria fractalilor, dar ocupă cea mai masivă parte din acest volum. Este vorba de judecata lumii de azi și a celei de ieri, din care eroul își face o chestiune de onoare. Întreaga istorie a nanocomputerului este legată de aceea a României, afectată în

» **Romanul este un polițier intelectual, inserat pe o linie deschisă deja de Borges, Eco, Culiuanu, Pynchon, Cărtărescu, cu inserții din Sabato și frecvente referiri la interbelici.**

SEMNAL

Radu Mușat, *Nume proprii – nume comune*. Dicționar de antonomază, Hors collection, Editura Polirom, 312 pagini, 26,95 RON

Într-o epocă dominată de informația mediată și condensată, Radu Mușat folosește cu o mișcă remarcabilă cunoștințe din cele mai variate domenii – de la mitologie la teoria literaturii, de la istoria religiilor la arheologie. Vastul material lexicografic este organizat riguros, provocîndu-l pe cititor la deciptrarea „ghidată” a unor termeni în care doar specialiștii, prin înțelegerea straturilor depuse în cursul istoriei limbii peste semnificațiile și formele originare, mai recunosc antropomime sau toponime devenite astăzi nume comune.

Din cuprins: Academie • Arianism • Azil • Baldachin • Boem • Boicot • Cafea • Cantalup • Cariatidă • Dafin • Dalie • Ecou • Faianță • Fustă • Hamburger • Haos • Himeră • Igienă • Iris • Jerseu • Labirint • Lavaleră • Madlenă • Maioneză • Maniheizm • Nicotină • Ograndi • Otoman • Pamflit • Panică • Patefon • Pubelă • Recamiar • Robinet • Sardonic • Siluetă • Somn • Tarantulă • Tweed • Țar • Utopie • Valeriană • Vestibul • Yankeu • Zepelin

Amélie Nothomb, *Catilinarele*, traducere din limba franceză de Maria Zarna, colecția „Biblioteca Polirom”. Seria de autor „Amélie Nothomb”, Editura Polirom, 216 pagini, 18,95 RON

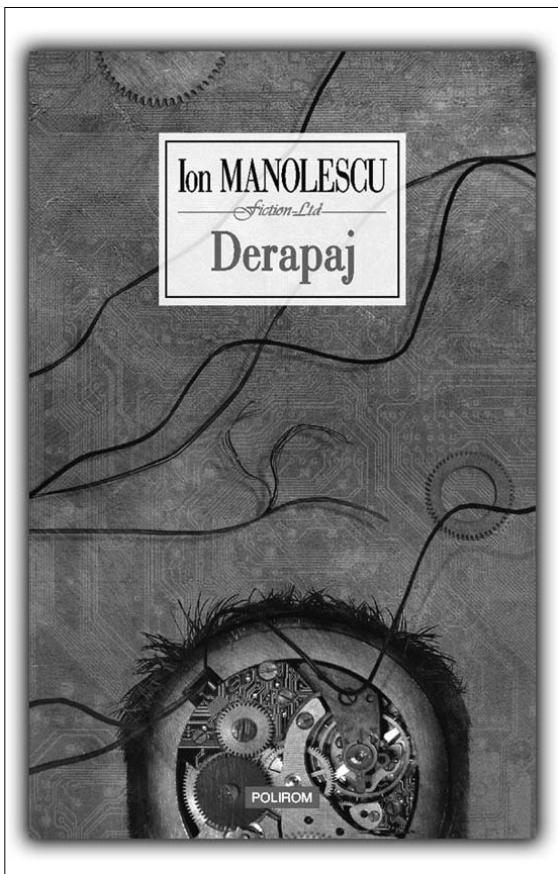
Catilinarele este un roman de un umor negru devastator, despre nebănuita monstruoasă ce se poate ascunde sub masca omului de lume perfect educat. Émile, un profesor de limbi clasice în amurgul vieții, se retrage împreună cu soția sa, Juliette, într-o casă paradisiacă, departe de tumultul vieții citadine, pentru a trăi în tihnă restul zilelor care le-au mai rămas. După o săptămîna de liniște și armonie depline, la poarta casei se prezintă un anume Palamède Bernardin, singurul lor vecin, care capătă obiceiul foarte deranjant de a se însui zilnic în casa și în viețile lor, devenind o prezență aproape mută, dar din ce în ce mai absurdă și mai amenințătoare, pe care cei doi locatari nu găsesc puterea de a o evacua.

dese rînduri, și nu doar în interbelic, de prezența naniților: „Revoluția fusese opera naniților, activați de Securitate prin intermediul unor dispozitive bio-cuantice instalate în punctele-cheie: Piața Palatului, Universitate, Romană și, mai ales, în creierul lui Nicolae Ceaușescu”.

Denunțarea mistificării din comunism, dar și de după aceea, se face cu o vivacitate stilistică remarcabilă, încărcată de umori mai degrabă benigne. De la descrierea umilții cozilor pînă la denunțarea „caprelor” improvizate pentru a tine blocate locurile de parcare, tonul este același, vituperarea capătă forme elegante, de eseu pe teme civice, iar indignarea lipsește, risipindu-se iute în faldurile unei bogate îndemnări stilistice. Lamentația în chestiunea „decrețelor”, dar și a uniformelor școlare „dinainte”, denunțarea mentalității de „blocatar” sau a mizeriei din metrou sint realizate fără violențe, cu o detașare a cărei ironie este una blîndă, neologistică, anesteziată: „Eram cîteva milioane de oameni rămași «la interval», suspendați, prinși între epoci, sisteme și creiere decalate [...]”. Evoluam timorat, striviți de mîna lui Ceaușescu și-amintirile emoționale din cortexul prefrontal. Motivațiile străluciau rar, deconectate de restul vieții, ca o lampă scoasă din priză și dusă-n pod. Locul nostru nu era nici pe Google, nici în Wikipedia, nici măcar în cazanul cu vieți și cuvinte de lemn al tranziției: noi n-aveam «sinergie», nu puteam fi «relocați», «implementarea» nu reușea”.

Ion Manolescu descrie static, talentul său de observație desfășurîndu-se mai ales în ordine morală. Cele mai palpitante episoade ale romanului său nu sînt cele epice, deși nici acestea nu lipsesc. Interesul cărții e disputat în aproape egală măsură de ceea ce se poate numi „teoria conspirației”, conducînd către ideea unei masonerii a deținătorilor și producătorilor de memorie (nu întîmplător scriitorii sînt personaje ale acestor complicate scenarii de spionaj) și, de cealaltă parte, aplombul eseistic al autorului, revărsîndu-se pe multe dintre paginile romanului. Ruptura posibilă este reparată la timp, însă. Preocuparea față de trecut a lui Alexandru este o obsesie față de propria copilărie. El se află mereu pe urma amintirilor din comunism, într-una din variantele poveștii călătorind chiar la Viena pentru a da de un misterios număr din „Pif” pe 1972 în care și-ar putea găsi secretul nașterii. Găcind revista, trecutul său este elucidat și, odată cu el, și cabala universală de care se ocupă romanul.

Conspirația naniților este una care mistifică memoria, „afectează cortexul,

» Ion Manolescu, *Derapaj*, roman, prefață de Luminița Marcu, colecția „Fiction Ltd.”, Editura Polirom, 2006

în special zona unde se formează imaginile copilăriei”. Din această cauză, încercarea de a denunța monstroasa coaliție a Economisților Minții se confundă cu imersiunea în trecut. Evoind vremea liceului „Zoaia Kosmodemianskaia”, Alexandru se transformă în autor al propriei narațiuni. Amintindu-și, eroul acțiunează: „Amintirile mele (sau ale oricui ar fi fost) nu mai puteau fi descusute. Intrasem deja în competiție, distorsionat, însoțit, cu marfa îmbogățită arti-

cial prin adaosuri neuronale: minciuni-nile copilăriei”. Din această cauză, indispensabile; doar ele dădeau gustul alțerat și culoarea toxică a bucuriei, pe care-o turnam pe gît tuturor celor care ne ascultau sau ne citeau”.

Derapaj este un roman bine lucrat, în care savoarea scriiturii echilibrează stufozitatea unora dintre pagini, un roman bogat, cu mult mai multe piste și inflexiuni decît am putut eu arăta aici. O provocare pentru orice cititor inteligent.

CREPUSCUL CIVIL DE DIMINEAȚĂ

Emil BRUMARU

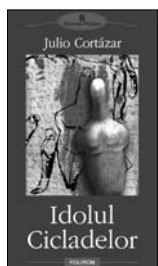
Sfredelul și raiski

Sfredelul și Raiski sau cum ajungi actor fără să știi. În articolul apărut postum, „Intențiile, obiectivele și ideile romanului *Ripa*”, Gonțearov afirma clar și la fix despre Raiski: „Natura, de bună seamă, l-a predestinat penelului, dălții, arcușului sau condeiului – într-un cuvînt, artei... Dar insuficienta educație artistică, iar, pe deasupra, viața de trîndăvie nu au făcut din el nici pictor, nici scriitor...”. În schimb, Egorca-Rînjitul („poreclit așa din cauză că ședea aproape tot timpul în odaia fetelor și-și bătea joc fără milă de cameriste”), valetul dat să-l îngrijească la conac, inventiv, va face din Boris Pavlovici un... actor ce oferă spectacole gratuite slugilor, ignorînd complet vizionarea! Retras pe moșia sa (administrată de o teribilă soră a bunicii, Tatiana Markovna Berejkova, care îi ține loc de bunică), Raiski scrie romanul ratării unui roman: „...se închidea sus, în camera lui, și începea să scrie în jurnalul său, ori să umble prin odaie vorbind singur, ori se așeza la pian...”. Eroul nu ascunde nimănui (bunicii, verișoarelor, cunoștințelor) faptul că lucrează la o carte, dar e departe de a-și transforma chinurile intime într-o „operă”, fie și comedie. Are însă grijă Egorca-Rînjitul de dînsul, îl „ajută”, ca să spunem așa... Egorca-Rînjitul, ce descoperă fisura, crăpătura, gaura, în peretele spațiului misterios al creației, dar, nu exagerez, *gaura la propriu, pe bune*: „Egorca îl urmărea printr-o gaură din peretele de scînduri acoperit cu un tapet de hîrtie (a se observa banalitatea și ingratitudinea substanței ce izolează meschin teritoriul sacrosanct al „artei” de restul lumii! – n.m.), care despărțea biroul lui Raiski de coridor, și pe care-o lărgise puțin”. După cîteva zile, singur în coridor („sală!”), rînjitul nu mai gustă cu adevărat „piesa”. (Încercați experiența la Odeon și vă

veți convinge!) Este absolută și tandră nevoie de anturaj; să ai cu cine chicoti, cu cine să-ți freci coatele și obraji roșii de satisfacție, cu cine te foi în hainele calde, transpirate, cu cine rîde împreună în hohote... să aplauzi în contratimp, strîcînd toate efectele, să forțezi dezaprobator, să tropăi din picioare, să împiedici pe alții să se delecteze la o replică mai „fină”, mai „intelectuală”... mă rog, valetul era lucrat la bila de instinctul gregar etc. Deci Egorca-Rînjitul îndeamnă, ca la bilci, tot poporul, aștător, disprețuitor (plusind miza!), de parcă ar fi vorba de „femeia cu barbă”: „– Hai, fetelor, să v-arăt o minunăție! zise el într-o zi, scuipînd în lături printre dinți. Vîno, Pelagheea Petrovna, să ne uităm prin crăpătură la boierul nostru, Boris Pavlovici! De-alt teatru n-o să mai aveți trebuință (rog directorii celorlalte teatre să nu se supere, nu facem reclamă Odeonului!!! – n.m.), c-o să vă ajungă să-l vedeți pe dumnealui cum se fandoșește”. Jenată, Pelagheea se eschivează: „N-am vreme, am de călcat...”. Prezentatorul insistă: „– Atunci, hai mata, Matriona Semionovna!”. Aceeași delicatețe respectuoasă o reține și pe ea: „Da’ cine crezi c-o să facă rînduială în odaia Marfei Vasilievna? Ori poate tu?”. Nicidecum! Ei, Egorca-Rînjitul, să coboară din contemplația lui estetică? El, admiratorul „teatrului cruzimii”? „– Ei drăcie. Nu-i chip să vă miște omul din loc!, zise Egorca, înciudat, scuipînd iar printre dinți.” Acum opriți-vă răsuflarea și ascultați: „Și cînd te gîndești ce frumos am lărgit *gaura cu sfredelul!*”. Sublinierea e a Divinului Marchiz! Pentru a realiza situația, închipuiți-vă că lui Proust i se trepănează cutia craniană, cu un sfredel, în căutarea timpului pierdut!!!

(va urma)

SEMNAL

Julio Cortázar, *Idolul Cicladelor*, traducere din limba spaniolă și note de Tudora Șandru Mehedinți, colecția „Biblioteca Polirom”, Editura Polirom, 296 de pagini, 22.95 RON

Ca toate celelalte volume de povestiri ale lui Cortázar, *Idolul Cicladelor* este o carte de atmosferă, populată cu personaje periferice și solitare, trăind într-un mediu sufocat de angosă. Incapabile să comunice și să-și alunge astfel singurătatea, ele rătăcesc printr-o lume în care insolitul destramă pe neașteptate continuitatea aparentă a cotidianului, într-o căutare nesfîrșită și nostalgică a unei vieți autentice și plene.

V. Leac, *Dicționar de vise*, conține CD, colecția „Poezie”, Editura Cartea Românească, 72 de pagini, 18.95 RON

„Lapidaritatea pare a fi nota distinctivă a poeziei lui V. Leac, autor sensibil și totuși cerebral, anticafol și totuși prețios, artificial și totuși autentic. O poezie care nu e dusă pînă la capătul rîndului și care îi permite cititorului provocarea (sau bucuria) de a-i umple, în imaginație, spațiile goale. Acolo e de găsit sensul profund al acestei cărți.” (Bogdan Crețu)

V. Leac, așa cum este văzut de Cătălin Lazurca în *Celebrul animal* (Editura Polirom, 2005):

- » Membru fondator, sufletul „Celebrului animal”. În mare măsură, lui i se datorează extremismul mișcării. Cu totul lipsit de suport ideologic, a impus revolta întemeindu-se doar pe bunul-simț.
- » Statut social: marginal, cu mari ambiții – se visa director de editură.
- » Convingeri religioase: necunoscute, îl bănuiau c-ar fi un intimist.
- » Orientare sexuală: foarte performantă. Totuși, discret.
- » Calități extreme: mult, curajos, uneori violent.
- » Cîndătenii: nimeni nu-l văzuse vreodată mimînd.

» Este spectacolul adrenalinei din spatele plictisului. Este o mostră de vitalizare a unui text cu care poți oricând să faci teatru letargic. La fel cum poți să faci, cazul spectacolului de față, teatru în priză.

TEATRU LA ROTISOR

Mihaela MICHAÏLOV

În fundul gol pe pian

Ai o viziune regizorală, ai un text bun, dar nu ai actori. Ce faci? Renunți să faci un spectacol? Nu cred că e soluția cea mai bună. Pe de altă parte, cât din viziunea ta și din calitatea textului se mențin în absența verigii tari pe care o dă carnea emoțională a prezenței viii? Și cât de autentic e spectacolul fără această prezență?

Ce le lipsește, din păcate, celor mai multe dintre spectacolele românești este forța organică. Vezi cusăturile, vezi asamblările, dar, din ce în ce mai puțin, vitalitatea dramatică. De ce *Ivanov* a fost, indiscutabil, un spectacol de vîrf în Festivalul Național de Teatru? Pentru că trupa de la Katona Jozsef din Budapesta este impecabilă și regizorul Ascher Tamás inteligent, subtil, atent la supapele tensiunii dramatice și la deturările gravitației de fond. *Plictisul gravid*, linzezeala sordidă și nepuțința obsesivă nu sînt nici o secundă enunțate ca atare, ci dezbrăcate la pielea de tonul sobru. *Ivanov* unguirilor e Cehov cu mult paprika. Inciziile comice succulente nu țin de o deconstrucție semantică, ci de o anulare a clișeeilor de receptare. Melancolia și greutatea cehoviene sînt aduse la fileul deconspirării tragicului în forma lui greu ingurgitabilă.

Ascher Tamás e un regizor minuțios situațional, un regizor care aruncă în joc reversul autorității plictisului și te face să înțelegi de ce, de la un punct încolo, a nu vrea nimic poate să devină un mod de viață. Cel mai autentic cu puțință pentru un tip ca Ivanov, uzat de prozaismul întîmplărilor de zi cu zi, de gustul rînced al compromisurilor. Cu părul în ochi și total abulic, Ivanov e cea mai puternică imagine a sictirului fără limite și fără de ce-uri. Îl macină indiferența, dar, în același timp, se mulează perfect pe calapodul ei. Nu își dorește decît un singur lucru: să fie lăsat în pace, să se stragă oricărei posibile deveniri, să nu fie întrebare unde și de ce pleacă, cînd și de unde vine. Pentru Ivanov, orice explicație este sinucigașă. Nu poate să-i spună soției pe moarte de ce nu o mai iubește, nu poate să accepte o nouă căsătorie, pe scurt, nu poate să trăiască fără să despice firul în aște ale torturii psihice. Embrionul ratării îl protejează și în același timp îi taie respirația oricărei acțiuni. Nu vrea decît să fie în afara liniarității evenimentelor. În Ivanov colcăie chestionarul nevroler și blocajelor pe care Fekete Ernő nu le supralicitează în interpretare. Dimpotrivă, felul în care regizorul unguir îi construiește actorului contexte care umanizează angoasa și o coboară la nivelul in-

» **Purificarea lui Andrei Șerban este un spectacol care merge dincolo de termeni ca insuportabil, îngrozitor, șocant.**

tenționat primitiv este exemplar. Situația teatrală contraofensivă a unuia dintre cele mai profunde și grele monologuri din text probează o lectură regizorală de mare ingeniozitate subtextuală. Cu plictisul pe buze și pantalonii pe jos, Ivanov traversează în fundul gol camera și se așază pe pian în timp ce fumează. Nu simți nici o secundă plumbul din acest monolog care, dacă nu e gîndit într-o încadratură deșteaptă, poate deveni de un patetic absolut. Pe jumătate dezbrăcat, Ivanov descoperă tot ce e mai uman derizoriu și dramatic în el.

Ascher Tamás are o tehnică a inversării pozițiilor de forță dramatică extraordinară.

Scena de plictis colectiv în care tineretele stau la petrecere cu ochii în gol și rid timp, iar tinerii mestecă în cești ca și cum ar rumega în tihnă iarbă este o adevărată secvență felliniană. Bătrîna cu baston pe care *clovnul locului* o sîrută pasional devine, fără să scoată un cuvînt, o prezență de mare impact.

Ivanov este spectacolul adrenalinei din spatele plictisului. Este o mostră de vitalizare a unui text cu care poți oricînd să faci teatru letargic. La fel cum poți să faci, cazul spectacolului de față, teatru în priză.

Purificarea lui Andrei Șerban este un spectacol care merge dincolo de termeni ca insuportabil, îngrozitor, șocant. Sau poate rămîne doar în limitele acestor termeni într-o Romînie în care analiza spectacolelor se oprește de multe ori la probleme de limbaj. Să faci Sarah Kane la noi înseamnă să-ți asumi un risc de receptare care e evident. Pentru că anatomio-psihopatologia dramatică a sinucigașei bombe – Sarah Kane – n-are limite. Și uneori nici regizorul. Andrei Șerban a păstrat fragmentarismul scriiturii într-un spectacol care are momente de tensiune și momente de maximă deriziune. Ce, de ce și cum ar merita dezbătut într-o discuție pe care, de obicei, festivalurile o nasc. Dacă *Purificare* ne revoltă, haideți să vedem și de ce.

Irina Mureșanu, o violonistă din succesiunea Enescu

Mi-ar fi plăcut să stau de vorbă cu violonista Irina Mureșanu, înainte de a scrie aceste rînduri, dar nu am reușit. Am primit în schimb de la ea ultimul ei disc, înregistrat împreună cu pianista Dana Ciocărlie la o casă din Franța bretonă, mai puțin cunoscută, AR RÉ-SÉ. A fost o revelație și, reascultîndu-l, mi s-a părut că aud intonațiile viorii marilor elevi ai lui George Enescu.

Ce păcat că, prea adesea, presa muzicală românească se mărginește doar să contabilizeze concertele instrumentiștilor români stabiliți în străinătate, atunci cînd le anunță. Despre discurile lor nu mai vorbesc; este un eveniment atunci cînd sînt luate în seamă. Dar, de cele mai multe ori, cu excepția a doi-trei profesioniști, nimeni nu află de ele și nici vorbă de recenzii sau distribuție pe piața românească. Am aflat prompt despre apariția ultimului disc al Irinei Mureșanu grație unui articol elogios dintr-o revistă franceză. Între timp, discul a fost recenzat și în presa anglofonă.

Irina Mureșanu este stabilită la Boston de cîțiva ani buni, unde și-a încheiat studiile și pregătește acum la rîndul ei studenții, în facultățile Conservatorului, ale Massachusetts Institute of Technology și la New England Conservatory. Cariera ei de succes, în special în muzica de cameră, ca violonistă în Trioul din Boston ori în parteneriat cu diversi pianisti americani, dar și ca solistă pe scenele de concert, este cunoscută în cercurile muzicale românești. Nu-mi amintesc însă ca nimeni să fi spus vreun cuvînt despre prestația ei pe un prim disc, apărut în 2001 la Albany Records, consacrat compozitoarei americane Marion Bauer (1897-1995), elevă a lui André Gédalge. Or, discul pe care Irina Mureșanu interpreta în premieră mondială, alături de pianista Virginia Eskin, *Fantasia Quasi Una Sonata pentru vioară și pian*, Op. 18, a fost în sine, la vremea sa, un eveniment muzical. Mai mult, apariția a coincis cu, și a însoțit, publicarea la Columbia University Press, New York, a unei monografii exemplare, despre muzica a trei distinse compozitoare americane din secolul XX, promotoare ale modernismului, Ruth Crawford, Marion Bauer și Miriam Gideon*.

Cel mai recent disc al Irinei Mureșanu continuă, cu o interpretare magistrală, pe linia unui repertoriu astăzi mai puțin cîntat, dar atît de familiar lui George Enescu și elevilor lui. El include Sonatele pentru vioară și pian de Guillaume Lekeu și Albéric Magnard, sonate de un colorit, dacă pot folosi expresia, simfonic. Ambele au o culoare și structuri picturale care amintesc că atît Lekeu,

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor ESKENASY, Radio Europa Liberă, Praga

răpus timpuriu de tifos, cît și Magnard au fost pentru muzica franceză a începutului de secol XX, *mutatis mutandi*, ceea ce Courbet și Corrot au fost în pictură pentru impresionismul de i-ai succedat.

Am puține îndoieli, dar mi-ar fi plăcut să am confirmarea directă, că un asemenea repertoriu își are originea în studiile cu Michèle Auclair, profesoara ei de la Boston, odinioară o violonistă celebră. Dispărută anul trecut, Auclair a fost considerată una dintre cele mai importante violoniste ale secolului XX și o profesoară cu prestigiu la Paris și la Boston. Elevă, printre alții, a lui Jacques Thibaud, Michèle Auclair, și-a perfecționat arta cu George Enescu. Vioara Irinei Mureșanu duce astfel mai departe o moștenire impresionantă. Ultimul ei disc o demonstrează cu brio și nu am nici o îndoielă că se va înscrie printre înregistrările de referință disponibile. Ele sînt puține, mai toate prestigioase și pe aceeași filiație interpretativă enesciană, *Sonata in sol* de Lekeu fiind înregistrată de

Yehudi Menuhin, împreună cu sora sa Hepzibach (Biddulph), de Christian Ferras cu Pierre Barbizet (DG), de două ori de Arthur Grumiaux cu Riccardo Castagnone, respectiv Dinorah Varsi (Philips) și, ceva mai recent, de Gérard Poulet cu Noel Lee (Arion).

Înregistrarea Irinei Mureșanu și a Danei Ciocărlie, parteneră perfectă, este publicată de o casă de discuri originală, destinată exclusiv promovării femininului, AR RÉ-SÉ (în dialectul breton „Acelea”), creată în 2001 de pianista Lydia Jardon, inițiatore și organizatoare și a unei Academii muzicale de vîrf pe o insulă frecventată de artiști, Ouessant, în largul coastelor bretonne. Sub eticheta AR RÉ-SÉ au apărut pînă acum circa zece discuri, cîteva dintre ele cu programe originale, cum sînt cvartetele de coarde de Maurice Ohana, înregistrate de cvartetul Phosphos, sau, sub titlul *Impressii engleze*, Sonatele de vioară și pian de Frank Bridge și Alan Rawsthorne (dedicată lui Joseph Szigeti) și Suita Op. 6 de Benjamin Britten, interpretate de Mirreille și Lydia Jardon. AR RÉ-SÉ este o inițiativă bine-venită dacă ne amintim observația muzicologului american Henry Roth, potrivit căruia doar circa 300 de femei au avut șansa să facă o înregistrare în decurs de un secol, dintr-o listă de violonisti care include peste 1.700 de nume.

» **Înregistrarea Irinei Mureșanu și a Danei Ciocărlie, parteneră perfectă, este publicată de o casă de discuri originală, destinată exclusiv promovării femininului, AR RÉ-SÉ (în dialectul breton „Acelea”), creată în 2001 de pianista Lydia Jardon.**

* Ellie M. Hisama, *Gendering Musical Modernism. The Music of Ruth Crawford, Marion Bauer and Miriam Gideon*, New York, Columbia University Press, 2001 (Cambridge Studies in Music Theory and Analysis, No. 15).

Printre bube, mucegaiuri și noroi, tot noi

Tare m-am plictisit. În ultima vreme, am văzut tot felul de filme pe care mi-aș fi dorit să nu le fi văzut. Nici o grijă, le uit ca și cum n-ar fi fost, dar mă gîndesc că în toate zecile astea de minute puse cap la cap aș fi putut dormi. Să-mi mai vină și să scriu despre ele?

La vizionarea de presă cu *Ultima șansă/ The Last Time* am rămas numai pentru că Alex. Leo Șerban m-a rugat, că nu putea rezista singur. Am stat pînă la sfîrșit și ne-am dat toate, altfel aș fi plecat după 10 minute. Pentru ce să fi rămas? Cum să cred într-un Michael Keaton lipsit complet de sex-appeal, dar rău (adică înrăit de viață), flirtînd cu o Amber Valletta „tristă” tot timpul, în vreme ce iubitul acesteia, coleg cu Keaton, se zbate să facă vînzări, boțindu-și costumul în grimase intraductibile? Zău, jungla de asfalt e și mai ingurgitabilă într-o abordare în care totul – de la scenariu la scenografie și felul cum sînt puse luminile – trădează o deplorabilă sărăcie și în care actorii par să fi fost împinși de la spate cu furcile.

Pe urmă am mai văzut *Refugiul/ Haven* („ahh, te duci la filmul cu Orlando Bloom??”), la care, la fel, am stat ca o toantă pînă la sfîrșit. Credeți că merita efortul pentru a vedea cum se răsucesc poveștile de pe Insulele Cayman în jurul fusului orar? Nu mi-am mai bătut capul să verific dacă cele citeva povești (care sînt și sociale, și de dragoste, și de acțiune, fără să fie nimic precis pînă la urmă) se pupă bine și dacă nu încalcă logica. M-a deranjat că e un film cu fițe, e filmat cu grijă, dar e scris și regizat în

» ***Tideland* a fost ca un coșmar de care nu mă puteam totuși scutura pentru că trebuia să văd ce se întîmplă pînă la sfîrșit.**

dorul lelii. Personajele n-au nici un fel de individualitate, iar actorii par extrem de insipizi. Bun, l-am executat și pe asta.

Nașii/ Les Parrains e un film ca din anii '70, făcut cu mijloacele de azi. E curățel ca aspect, dar nu cred că mai pot duce o altă „nouă” comedioară franceză cu foști hoți scoși de la naftalină pentru o ultimă lovitură, bătrinei rablagiți cu plase ori vopsea-n cap, „old boys” care se tachinează, se supără și se gîdilă unii pe alții. Ar fi fost suficient să mă uit mai atent la Gérard Lanvin (atît de potrivit în *Le goût des autres* de Agnès Jaoui), ca să îmi spun că nici măcar la mișto nu mai am chef de eterni june-primi cu părul cănit, posturi în unghiuri și baticuri la gt. Mi se par foarte triști.

Actorii – cel mai mare atu al filmului lui Scorsese

La *Cirita/ The Departed* a fost mai bine. Mi-au plăcut mult actorii. Matt Damon și Leonardo Di Caprio, deși nu mi se par nici frumoși, nici carismatici, au relativ rară capacitate de a fi una cu personajul. Nu dau impresia că joacă. (După citeva zile l-am revăzut pe Damon în *Talentatul domn Ripley* și m-a uimit din nou cît de bine poate, urțel și etern puber cum pare, să joace milimetric între plus și minus.) Despre Jack Nicholson ce să mai zic? De data asta, despre Nicholson tac. Mi-era teamă că mototolele rolul mafiotului suprem într-o amplă autopastașare, dar el are de vreo două ori niște recitaluri pline de tsukahare și loopinguri. Actorii sînt cel mai mare atu al filmului lui Scorsese, reluare personalizată (sic) a marelui succes hong-konghez *Afaceri infernale*, care duce însă lipsă de ritm și de suspans.

FILM

Iulia BLAGA

Am regretat pe urmă, dar asta e, *Tara Minunilor/ Tideland*, deși mi-a plăcut precedentul *Frații Grimm*, iar de celelate filme ale lui Terry Gilliam nu mai amintesc. *Tideland* a fost ca un coșmar de care nu mă puteam totuși scutura, pentru că trebuia să văd ce se întîmplă pînă la sfîrșit. Dacă filmul se răsucește și cloaca subconștientă devine un vis aerisit ori măcar coerent sau dacă descopăr un fir cît de mic de lumină în povestea macabră și perversă a fetei ai cărei părinți mor și care e nevoită să-și mobilizeze universul cu capete de păpuși, retardați și vrăjtoare traumatizați în copilarie, în timp ce păstrează în living cadavrul tatălui care împrăștie o duhoare aproape perceptibilă... Deci bubele, mucegaiul și noroiul mi s-au părut vîrte cu lopata în această poveste *politically incorrect* despre lumea copilariei. Și nu mai cer nici mesaj, nici nimic.

Ultima șansă/ The Last Time, de Michael Caleo, cu Michael Keaton, Brendan Fraser, Amber Valletta.

Refugiul/ Haven, de Frank E. Flowers, cu Orlando Bloom, Bill Paxton, Stephen Dillane.

Nașii/ Les Parrains, de Frédéric Forrestier, cu Gérard Lanvin, Gérard Darmon, Jacques Villeret.

Cirita/ The Departed, de Martin Scorsese, cu Leonardo Di Caprio, Matt Damon, Jack Nicholson, Mark Wahlberg.

Tara Minunilor/ Tideland, de Terry Gilliam, cu Jodelle Ferland, Jeff Bridges, Janet McTeer.

PALINDROMAN

Serban FOARȚĂ

Roșul ușor e rozul iluzor

Pe lângă palindromica Nora Aron, domnișoara Carmen Carpen era o paronimică banală, fie și dacă nu lipsită întru totul de o anume expresivitate. Profesorul Vasile Elisav hotărî să-i facă, în sfîrșit, o vizită celei dintîi, într-o duminică geroasă de februarie.

Într-o duminică geroasă de februarie, profesorul Vasile Elisav sună la ușa apartamentului 22, al studentei (Litere, anul IV) Nora Aron, vecină de palier cu el, șușotind, în prag, conspirativ, cu aerul că enunță o parolă:

— Adie-ne, Eneida!

Nora Aron nu sesiză intenția, ceea ce-l făcu, vag contrariat (nu mai puțin, însă, tenace), să pluseze:

— Ai latiniî-n Italia! Ai latiniî-n Italia!

— Rege, e ger! răspunse ea, în fine, pofindu-l în antreul strîmt.

Se cunoșteau, de cîțiva ani, de pe culoarul blocului, obscur, ba chiar din ascensorul mai luminos, firește, cabina căruia nu se putea să n-aibă darul preferenței distanțelor umane într-o intimitate care mergea, adesea, pînă la contopirea respirației și la contactul epidermelor megieșe.

Dacă există lifturi spațioase, cu oglindă, plus scaun, într-un colț, pentru liftieră, sînt altele, cele mai multe, de dimensiunile unei gherete militare, trezind în om tendințe promiscue precise, concupiscente adormite, sau, din contră, claustrofobii...

— Ave, Eva, spuse Elisav.

— Madam Adam, replică tînăra Aron, ca și cum i s-ar fi recomandat întîia oară.

Atunci bătu în ușă Carmen Carpen, care nu făcea uz de sonerie, colega No-rei și vecina lor de bloc. Profesorul îi spuse să se așeze, povestindu-le, în timp ce-și beau cafeaua, cum tocmai începuse el să țîna, într-un melanj de francă și română, jurnalul anului curent, 2002, pe care-l botezase „anul roșu”, astfel ca scrierea să poarte titlul *Jurnalul anului...*

— Transcriu fonetic.

— Vreți să spuneți: pronunțați.

— Transcriu, pronunț, tot aia, scumpă Carmen.

— N-ar fi mai just *Journal de l'année rouge*?

— O fi, numai că așa nu e, totuși, un titlu palindromic. Or, eu sufăr de o boală stranie, de... palindromomanie! Scriu, de altfel, un palindroman.

Studentele îl ascultau tot mai atente.

Profesorul cită dintr-un modern, cu gîndul, mai cu seamă, la cea care-și zise, n antreu, Madam Adam:

— *Eve rêve...*

— „Rose verte et rêves or”, adăugară cele două.

— *Aimez-vous Lus Etienne*, făcu Vasile.

— Am dat examene din Grupul ȳ.

— Simpatici tipi: Dubois, Edeline, Minguet...

— Și Klinkenberg, îl completară ele, în timp ce lingurița lui Vasile avu, în ceașca-n care adăugase zahăr, un clinchet argintiu indescriptibil.

Jean-Marie, adăugă Nora Aron.

(Continuarea în numărul următor)

timisoara
mercy 7
lullus mall

iasii

lullus mall

bucuresti

arthur verona 13

edgar quinnet 9

anador center

cărturești
muzic, cărți, muzică, delecta

SECRETUL ADRIANEI

Adriana BABEȚI

Știința lui M.Ș.

Pentru că am aflat chiar de la el că niciodată nu e prea tîrziu să spui sau să faci ceva, Mihai Șora n-o să se întristeze că lamulțiani-ul pe care i-l urez vine cu un defazaj de 10 zile. Trag nădejde că se va bucura și de aceste trei scurte paragrafe din „Supliment”, după ce s-a văzut atît de sîrbătorit în revistele culturale. M-aș alătura corului de admiratori vrînd să comunic, ca la un simpozion, ceva gen M.Ș. și savoarea sau Savoarea la M.Ș., nu doar pentru că, la originea lor, a gusta și a ști erau una. Ci mai ales pentru că așa l-am surprins pe Mihai Șora „în direct” sau descris de apropiatii lui. Așa l-am văzut și auzit pe cînd se lăsa interviuat de mine sau de Robert Șerban, dar și în timp ce mîncam sau străbateam pe jos cartierul Cetate din Timișoara.

Ca reporteri, ne dădea ghes, și mie, și lui Robert, o curiozitate foarte omenească și cam impertinentă. Voiam să știm (eu – acum 25 de ani, apoi în 1999 sau în 2005, iar Robert de curînd) care e secretul uluitoarei sale vitalități. De fapt, doream să ne țină un curs scurt despre cum să trăim mult și bine, deci îndelung și frumos. Întrebărilor noastre cam agitate el le-a răspuns mereu cu bunăvoință, cu un calm surizător și oarecum abstras, de bonz. Și ce-am desprins, ca într-un fel de învătături ale lui M.Ș. către...? Întîi că: norocul stă în genă, într-o rădăcină sănătoasă. Apoi, că ar fi bine să descoperi gustul vieții și să nu-l pierzi niciodată. Adică (spicuiesc din interviuri și citez): să-ți păstrezi intacte, ca în copilărie, interesul, curiozitatea vitală; să ai o anumită detașare, dar nu ca formă de dezinteres, ci ca distanță interioară; să înveți să calci în așa fel încît să nu te îngrodezi în propria situație și îngrijorare la fiecare pas, lăsîndu-te năpădit de acestea; să rămîi deschis; să nu fii

comod; să ai o disponibilitate, o deschidere fără obiectiv; să trăiești într-o iluzie fără termen, adică să ai speranță; să faci lucrurile fără încrîncenare; să nu-ți epuizezi energia; să percepi, oarecum cu coada ochiului, lumea extrem de frumoasă care curge alături de tine; să-ți păstrezi orizontul integru; să ai disciplină; să nu te gîndești doar la rezultatul unei acțiuni, ci să te bucuri de pașii făcuți; să-ți amintești, la capătul unei zile, de toate lucrurile minunate care te-au înconjurat; să fii conștiincios; să ai o undă de melancolie în chiar toiul jubilației; să primești tot parfumul și gustul lumii înconjurătoare; să nu îți pierzi bucuria.

Așa l-am și văzut. Cum pronunța în cel mai pur grai bihorenesc, cu o plăcere imensă, numele bunicii din Feneriș, moșu', Toadea Miculii, adică Teodor Șora, dar și propriul nume, Mihai, fiul lui Melentie, nepotul lui Teodor și strănepotul lui Nicolae, deci Mihai Melentii Toadi Miculii. Sau cum vorbește jubiland despre gomboți cu prune și arany galuska din copilărie, niște găluște geniale, pufoase, coapte într-o formă de budincă și umplute cu hecserli (marmeladă de măceșe). Sau cum descrie nașterea ștrudului pe masa din bucătăria mamei ca pe o Facere. Sau cum mîncă meticolos, concentrat, savurînd fiecare linguriță, o înghețată de ciocolată. Sau cum bea, cu aceeași concentrare și voluptate, cafeaua pe care și-o face singur dimineața. Sau cum stă cu ochii țintă, minute în șir, la desene pe care-l lasă zațul în ceașcă. Sau cum reușește să străbată la trap un cartier întreg în nici o oră. Sau cum știe să privească cealaltă la marginea Timișoarei, care i se pare unic, ca atunci, în tinerete și care-i va rămîne așa, mulți, mulți ani de-acum înainte.

Din țara rîsului

Tot din iscodiri și cotrobairi prin teancuri prăfuite, cineva drag mie mi-a pus în brațe o minune cu coperti: „Almanahul copiilor 1948”, purtînd prețioasa lămurire „Povești. Hazuri. Desene. Jocuri. Poezii”.

De-a lungul celor aproape o sută de pagini – un humor delicios, puțin Stalin (să fie!), anecdote, știință distractivă, „deslegări” de cuvinte încruciate și nenumerate povestioare, cu sau fără morală. Pe deplin sedusă de o copilărie de astă dată netrăită, prefer să surd ghidus săptămîna aceasta, întorcînd timpul lecturii în urmă cu peste o jumătate de veac.

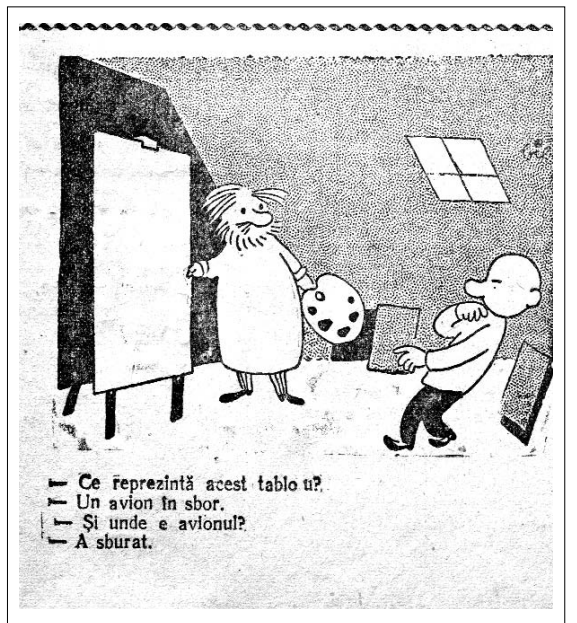
Pagina șaptea

Aflu, cu uimire, despre paharul „spart cu vocea”, în zece rînduri îngrămădite pe un colț de pagină. „Ciocniți cu degetul un pahar de cristal cu picior.” Hmm... Oare am voie să umblu în vitrina buniciilor? „Veți auzi un sunet provocat de vibrația cristalului. Încercați să redați cu vocea sunetul exact pe care l-a produs vibrația paharului. Repetînd cu voce tare, în apropierea paharului, același sunet, el se va sparge în bucăți.” Pe furie, string cioburile și întorc filele. Îl alint în fugă pe motănelul Cocoloș, îmi înghit lacrimile citind despre negrul Abe din Harlem, ucis dintr-o prostie într-un timp al intoleranței, aflu că o definiție rebusistă pentru „clătite” poate fi și „omletă cu dulcețată”, mă-ncur nițel la o ghicitoare prea abstractă („Mii de păsărele-n sbor/ Vine un om fără picioare/ Și le mănîncă fără gură”) și zăbovesc să văd „Cum rabdă cămila cîteva zile fără apă”.

„Lumea credea că animalul acesta cocoșat, foarte urit la chip, dar cu picioarele sprintene și cu ochii foarte vii, face provizi de apă în stomac pe care le consumă cîte puțin, în zilele cînd nu înțîneste în deșert nici un izvor. Cercetările făcute în ultima vreme de specialiști au arătat că sînt cu totul alte cauze. În cele două cocoșe ale cămîlei este foarte multă grăsime. Cînd nu bea apă, cămila consumă din proviziile aflate în cocoșă. În organism, ea produce foarte multă apă și multă energie care îi permite să trăiască cîtva timp fără să mînce și fără să bea.”

POVEȘTI DE ADORMIT PĂRINȚII

Diana SOARE

- Ce reprezintă acest tablou?
- Un avion în sbor.
- Și unde e avionul?
- A surbat.

Pagina cincizeci

„Țara rîsului.” Îmi iau și eu, din moli-ciunea fotoliului, un bilet dus-întors pînă acolo. „Cum??? N'ai auzit de țara rîsului? Dar ai auzit doar de țara basmelor și de țara visurilor!... Ei bine, țara rîsului este vecină cu ele... Să ne urcăm în tren... Îl auzi cum flueră, cum puface? Am și ajuns! (E un tren rapid!) Hai, coboară încet – că peronul e pavat cu mingi și te poate arunca în sus, ca să-ți ridă de tine!...” Îmi ascund un zîmbet în colțul gurii, păstrînd hohotul pentru „casa aia care și-a pus palărie de paie și îi vine prea mică”. Izbucnesc însă abia cînd răsfoiesc

„Lista de bucate:

- Friptură de țîntar acrobat
- Lapte de gîscă veselă

- Salată de măgar cu ochelari
- Aripioară de mops gîdilat.”

Habar n-am ce-aș pofti... aștept desert cu multă frișcă și-mi trec, pînă atunci, timpul, cu „Piticii fermecați”, cu „Tom-baco, spaîma junglei” sau cu „Neață și Mogildeață”.

Fără să-mi dau seama, mă trezesc îngînd pe șoptite „Tabla înmulțirii în versuri” – „Trei ori una trei!/ Mița cu cercei/ Binișor se'ntinde/ Șoricelul prinde” – și-mi amintesc de diminețile care începeau cu recitarea complicatei operații, verificate de ochelarii bunicii de pe o copertă veche de caiet A5.

„Cinci ori una cinci!/ Rața cu opinci/ Mîndră tacticoasă/ A plecat de-acasă”... Copilăriile au uneori gust de cataif...

VOI N-AȚI ÎNTREBAT fără zahăr VĂ RĂSPUNDE » EXISTĂ CHESTII DE CARE NU SCAPI

Bobi
Asta a fost singura concluzie posibilă pentru ceea ce mi s-a întîmplat azi. Dacă există cumva și alte explicații, rog respectuos explicatorii să și le țină pentru ei, că doar nu am pătimit atîta pentru exercițiile lor deductive.

Fiecare dintre noi are o povară pe care trebuie să o ducă toată viața, independent de voința proprie. Un fel de pedeapsă moștenită peste vieți pentru păcatele clanului din care te tragi. În cazul meu, sînt obligat să am plăcerea și onoarea de a-mi duce soțioara cu mașina, în fiecare dimineață, la job. Nu contează dacă am stat să văd meciul de box de la 4 a.m. sau dacă mă doare ficatul, sînt

șofer și de asta nu pot să scap. Și, credeți-mă, am încercat, cu vîrf și îndesat.

Am zis că cel mai simplu motiv să nu șofezi este să-ți ia poliția carnetul. Or, cel mai sigur mod de a rămîne fără el este să fii prins beat-muci la volan. Nimic mai logic. Parchez lingă crîșmă, trag frîna de mîna și mă protestez vitejește în fața barmanitei cu sîni mari, cerîndu-i autoritar o dublă din

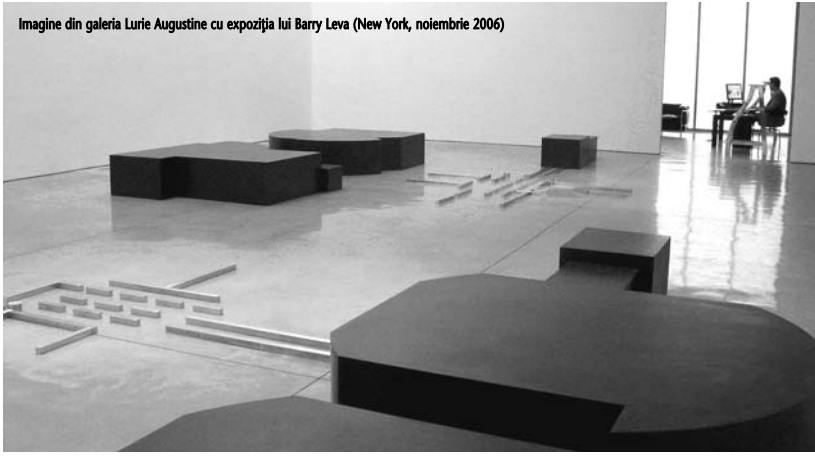
secărica cea mai tare. Scîrboasă băutură. Dar de efect. După două runde, eram praf și pulbere, nu mai puteam vorbi și veceul devenea foarte asemănător cu cracul stîng. Am plătît tîșoase și m-am tîrît jalnic spre mașină, avînd însă conștiința planului de mult ticluit. Știam că trebuie să conduc beat ca să nu mai am permis. Am condus pînă în mijlocul unei intersecții aglomerate, unde m-am oprit și

am dat în comă alcoolică. M-am lăsat cuprins de inconștiență ca de o femeie tandră, știînd că era biletul meu spre libertate.

Nu știu exact cît a trecut pînă a apărut sectoristul de proximitate. Lumea țipa la mine prin parbriz, iar eu nu-i puteam privi de ferice și comă. Visam trei luni de somn pînă la 11, sculat și jucat FIFA, făcut patul la repezeală și căutat sai-

turi porno. Numai că nu a fost să fie. Al dracului sectorist, m-a recunoscut și, ca să mă scape, a început să strige că mi-e rău, că știe el că sufăr de fimoză. Am vrut să-l contrazic imediat, invitîndu-l la acea operațiune care să-i infirme temerea, dar eram prea beat să pot vorbi. M-o dus la spital și operația a decurs bine. Nu mă mai ustura. La două mă duc după soție.

Imagine din galeria Lurie Augustine cu expoziția lui Barry Leva (New York, noiembrie 2006)

Chelsea – atunci și acum

Chelsea este un cartier din New York, situat în partea de est a Manhattan-ului. Nimic spectaculos, nici zgârie-nori impresionanți prin monumentalitatea lor, nici magazine luxoase sau restaurante chic cu bucătari europeni.

Acum aproape zece ani, când am fost pentru prima dată în metropola americană, Chelsea a fost primul loc pe care am dorit să îl vizitez, pentru că aflasem în țară de la prietenii mei artiști că acolo era concentrația cea mai mare de galerii unde se expunea artă contemporană. Pe câteva străzi cu ateliere de reparatii auto sau clădiri de cărămidă roșie ce erau poate depozite sau magazii, am putut vedea vitrinele discrete și minime ale unor galerii deja celebre în lumea artei, de la Gagosian la Barbara Galdstone. Tot în aceeași zonă funcționa și Dia Center for the Arts, centrul artistic aflat într-o clădire cu mai multe etaje, unde puteai vedea expoziții de mare tinută artistică, iar la parter puteai să cumperi cărți de artă și cataloage. Vechile spații de birouri sau depozite au fost neutralizate prin

ARTE VIZUALE

Matei BEJENARU

transformarea lor în cuburi albe, cu pardoseli de ciment gri neutru, pereți albi și sisteme de iluminat discrete și fără a avea aspectul high-tech al celor pe care le întâlnești în muzeele consacrate.

Atunci, am putut vedea multe expoziții în care video-ul era o formă de artă prezentă. Îmi amintesc de instalațiile cu monitoare ale lui Gary Hill, referindu-se la corp în relație cu textul și vorbirea, precum și de proiecțiile multi-ecran ale artistei de origine iraniană Shirin Neshat, care problematiza condiția femeii în lumea musulmană, în filme patetice de o simbolică puternică. Unele galerii găzduiau artiști fotografi germani din renumita școală a lui Bernd și Hilla Becher sau artiști americani ale căror lucrări le vedeam pentru prima oară. Pictura, obiectul sau sculptura erau mult mai puțin prezente. Erau timpurile instalației și fotografiei...

Mitologiile personale ale artiștilor s-au vândut mai ușor

În această toamnă am revizitat Chelsea și am avut surpriza să descopăr o altă atmosferă, diferită de aceea de acum zece ani când, în viziunea mea, arta care se vindea avea o dimensiune mai experimentală și mai puțin comercială. Acum, am constatat o „invație” a picturii și sculpturii postmoderne, medii artistice istorice clasice cu mare succes și ușurință de a fi vândute. Mi-am reamintit de câțiva artiști ai anilor '80, precum Robert Longo sau Cindy Sherman, și de citatele lor culturale ironice subversive. Întotdeauna mitologiile personale ale artiștilor s-au vândut mai ușor decât adevărurile obiective despre lume rostite artistic... Dia Center for the Arts nu mai funcționează pentru o perioadă de timp, în schimb multe galerii comerciale au invadat zona, schimbindu-i oarecum profilul și atmosfera. Au apărut și câteva restaurante chic cu target pe cumpărătorii de artă. Probabil că în momentul în care eu scriu acest text, undeva în New York, într-un loc puțin cunoscut, niște artiști și niște galeriști excentrici s-au fi fondat deja un alt centru care va influența într-un viitor apropiat dezvoltările artei. La fel s-a întâmplat în anii '60 în cartierul Soho, unde galeriști precum Leo Castelli au fondat primele galerii care au vândut artă pop. Două decenii mai târziu, zona s-a îmburghezit și a fost colonizată de magazine, restaurante scumpe și, bineînțeles, de lumea modei și de supermodelele pe care le poți zări adesea pe stradă.

Semnificativ, la galeria Gagosian din Chelsea am văzut o mare expoziție Andy Warhol, cu lucrări previzibile, păzite de gardieni, la fel ca în marile muzee. Atunci, m-am gândit la clasificarea artei și la „transhumanța” artei noi...

LA BLOG

Mădălina COCEA

Marfa și banii

Bobby face bani și în somn, când alții îi citesc blogul. A vorbit mai tot timpul. Sorin tocmai și-a parolat blogul personal, pe care îl folosește pentru a învăța să se exprime în scris măcar la fel de bine ca în fotografiile sale.

La întâlnirea bloggerilor din Iași, puținii care s-au aventurat în frig pentru a-și cunoaște vecinii de blogosferă s-au împărțit în două tabere, în colțurile opuse ale meselor. În partea cu ceaiuri și cappuccino au stat cei câțiva care aveau un jurnal online, dincolo, cei care asociau blogului ideea de business. La sfârșit, au rămas un pic de fum de țigară și întrebarea: cum se pot face bani din bloguri?

Până acum, cea mai populară metodă este serviciul AdSense, oferit de Google. Acesta depistează anumite cuvinte-cheie în textul însemnărilor de pe blog și le transformă în linkuri spre site-uri care comercializează un produs sau un serviciu de aceeași natură. Ești o mamă care ține un blog despre noul născut? Toate referințele la „baby” vor trimite la un magazin de haine pentru bebeluși. Din păcate, sistemul nu este încă dezvoltat și pentru limba română, site-urile trebuind să fie în una dintre limbile de circulație internațională.

La începutul anului se lansase, special pentru bloggeri, un alt serviciu de publicitate, mai puțin transparent: PayPerPost.com se oferă să-i recompenseze pe bloggeri pentru însemnările lor despre diverse produse. Site-ul funcționează ca o interfață între advertiseri și bloggeri. Cine vrea să scrie despre adidași, cintețe pop, companii de

creditate sau orice altă firmă care se aventurează pe tărîmul reclamelor netradiționale primește în medie 5 dolari pe însemnare. Astfel încît, pentru un venit de aproximativ 5.000 de dolari, bloggerii ar trebui să scrie aproximativ trei însemnări pe zi, timp de un an. În schimb, serviciul este destul de controversat din cauza lipsei de transparență: nici o clauză a contractului nu îi obligă pe bloggeri să menționeze că însemnarea a fost plătită de firmă. De asemenea, în cazul în care firmele impun o limită pentru mărimea textului, acestea de obicei cer nu mai mult de cinci rînduri, adică destul cît să descrii, nu să critici.

Site-ul ReviewMe ar fi împacat ambele părți ale mesei: bloggerii sînt plătiți pentru recenzii în funcție de traficul paginii și de importanța numelui. Bloggerii chiar pot face oferte de „reclamă”, afișîndu-și tarifele pentru propriul blog. O însemnare poate fi plătită și pînă la 1.000 de euro, în schimb bloggerul trebuie să menționeze foarte clar că însemnarea este recom-pensată financiar. Însemnările trebuie să depășească 200 de cuvinte, bloggerul fiind liber să laude sau să critice critic de mult. Prima cronică de blog poate fi chiar la site-ul ReviewMe, care a alocat un buget de 25.000 de dolari promovării pe bloguri și pentru a le permite bloggerilor să testeze modul de funcționare a sistemului. Și, într-un fel, le permite să îmbine criticatul cu utilul.

www.google.com/adsense, www.payperpost.com, www.reviewme.com

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași” și „Gazeta de Sud”. Suplimentul se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3. CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214.111, fax: 0232/ 214.111

Colegiul editorial: Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor-șef: George Onofrei

Redactor-șef adjuncț: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Victor Jalbă

Rubrici permanente:

Adriana Babeti, Marius Babias, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil Brumaru, Mădălina Cocea, Radu Pavel Gheo, Casiana Ioniță, Florin Lăzărescu, Doris Mironescu, Cristi Neagoș, Ana-Maria Onisei, Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu. Carte: Luminița Marcu, Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu. Muzică: Victor Eksenasy, Răzvan Țupa, Dumitru Ungureanu.

Film: Iulia Blaga. Teatru: Mihaela Michailov. Arte vizuale: Matei Bejenaru. Caricatură: Lucian Amariu (Jup). Grafică: Ion Barbu. TV: Alex Savitescu

Ediția de Iași: Andreea Archip

Publicitate: Oana Asaftei, tel. 0232/ 252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sărbu, tel. 0232/ 271333, Media Distribution S.R.L., tel. 0232/ 216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378. Pentru abonamente vă puteți adresa oricărui Agențiu Rodi-pet din țară sau oricărui oficiu poștal. Citiții din străinătate se pot abona la adresa: export@rodi-pet.ro.

Tarif de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri MEDIAFAK

ENȚICLOPEDIA
ENCARTA

Luiza VASILIU

Russendisko

Germana vorbită de ruși sună înfiorător de interesant, ca și cum ai amesteca berea cea mai amară cu un picuț de votcă și-ai sufla apoi într-un megafon. Dincolo de imaginea asta ciudat-lingvistică, se ascunde un lucru pe care-l știe toată lumea: Germania e plină de ruși și de turci. Numai de ruși ne vom ocupa astăzi, căci ei mi-au apărut într-o carte subțire, cu foi gri și copertă cu sticlă (de votcă) goală. Cartea asta e plină de povestioare scurte despre cum își croiesc drum imigranții ruși (mai mult sau mai puțin legali) prin lumea nouă și primitoare a fraților germani. E scrisă în germană, ca toate cărțile lui Kaminer, deși autorul nu știa o boabă înainte să vină la Berlin, în 1990. Și tocmai de asta frazele sînt scurte, cuvintele simple, ca-ntr-o relatare pe care o auzi la radio despre un fapt divers. Toate sînt fapte diverse din viața unor ființe diverse, la fel ca motanul turcesc Masia, care a avut o aventură cu o pisică mai în vîrstă, și-apoi chiar cu fiica ei (un fel de Moliera felin, adică). Avantajul e că uiți ce s-a nîtmplat imediat cum ai terminat povestioara, așa că poți citi iar și iar, pînă ajungi să pricepi cum reușea Melina să facă rost de nuci din „toată lumea” și de ce „în germană, fată tînăru nu are gen, cartoful e feminin, sîmul e masculin, iar toate substantivele se scriu cu majusculă” (asta e avertismentul pus în fruntea unui manual sovietic de învățare a limbii germane).

Dar cu Russendisko ce mai e? La început, era denumirea peiorativă dată discotecilor în care se adunau imigranții din fosta URSS – imagine a unui grup încă neadaptat social. Apoi a venit Vladimir Kaminer, care-nceput să organizeze în Kaffee Burger din Berlin serate dansante cu muzică rusească, numindu-le Russendisko și plecînd cu ele în turme prin Germania. În 2000, a apărut volumul de povestiri cu același titlu, tradus la noi de Radu-Mihai Alexe, la Editura Ideea din Cluj, în 2005 (vedeți, am început și eu să scriu fraze scurte, cu cuvinte simple). Aștept cu nerăbdare să pun mîna pe ultima carte a lui Kaminer, *Bucătăria totalitară*. Cartea de bucate a socialismului, și, eventual, să-l și întîlnesc, că prea mi-au plăcut amintirile lui din vacanțele în Ibiza și Caucazul de Nord, pe care le-am ascultat pe <http://www.kuechenradio.org/>. A, uitases: Kaminer tocmai a anunțat că va candida la primăria Berlinului, în 2011. Pe bune.

ISSN 1584-8272

Îndreptar postmodern de citit

Farmecul lui Milorad Pavić nu aduce cu nimic din ce ați citit pînă acum. Originalitate, postmodernism, experiment ar fi cele trei trăsături fundamentale ale romanelor sale. Unul în formă de dicționar, altul în rotunjimi de clepsidră, romanul-rebus și romanul-Tarot, invocă personalitate și ficțiune fără frontiere.

„Noi toți avem cu Dumnezeu o învoială. Jumătate din tot ce avem sau facem, jumătate din timp, din forță sau frumusețe, din treburile și călătoriile noastre ține de noi, însă cealaltă jumătate merge la Dumnezeu. Așa e și cu dragostea. Jumătate din dragostea noastră ne rămîne nouă, iar cealaltă jumătate merge la Dumnezeu, și acolo rămîne într-un loc mult mai frumos și durează o veșnicie, orice s-ar întimpla cu jumătatea noastră de dragoste de aici. Gîndește-te cu bucurie ce minunat lucru e asta!”

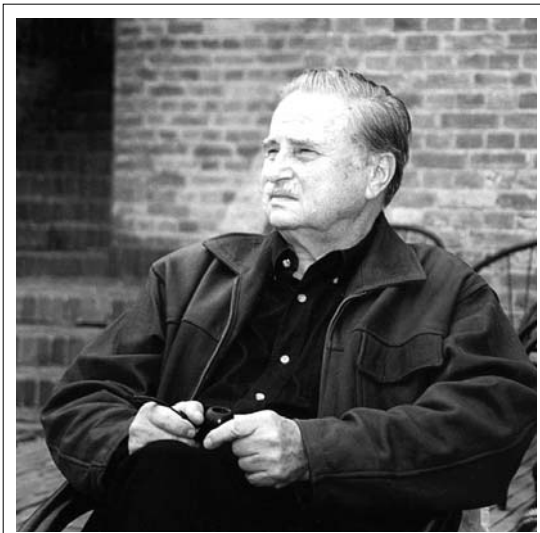
Milorad Pavić, *Ultima iubire la Țarigrad. Îndreptar de ghicîi*, Editura Paralela 45, 2006, traducere din limba sîrbă de Mariana Ștefănescu

Ana-Maria Onisei

Pavić își justifică excentricitatea în ochii cititorului prin istorisiri încărcate de tradiție (de la greci la *Șeherezada*, toate au un strop de trecut magic), revenind fără cale de întorcere la valorile originare ale popoarelor, justificate prin conduse și împliniri cu miez. De altfel, autorul de origine sîrbă este singurul care a reușit o performanță neobișnuită pentru zona sud-estică a Europei: romanele i-au fost traduse în zeci de limbi, criticii le-au numit „literatură absolută”, iar propunerea sa pentru Premiul Nobel (pe care nu-l are însă, ori, mai corect spus, încă în palmares) a fost receptată fără urmă de îndoială drept reprezentativă. Produse de export care au făcut ocolul lumii, volumele lui Pavić degajă tensiune învaluită în stăpînire deplină a tehnicilor narative, în iscusimea și insolenta unui povestitor șarmant. *Dicționar khazar* (Editura Nemira, 1998), un „roman-lexic în 100.000 de cuvinte”, propune, de exemplu, pe linia ficțiunii istoriografice, dezvăluirea destinului khazarilor, populație de origine turcă despre care se crede că sînt strămoșii evreilor askhenazi din Estul Europei, încorporînd astfel – într-un stil ironic-ludic – tabieturile ancestrale ale zonei balcanice.

Îțele unei istorii de familie se descurcă înspre trasee mistice

Debutînd în 1973 cu volumul de povestiri *Cortina de fier*, Pavić va publica mai multe studii de specialitate despre

roman și va fi protagonistul a numeroase conferințe universitare. Dar tere-nul deplin al inovației va fi cel al (hiper)ficțiunii, căci, pe aceeași linie cu *Dicționarul khazar*, romanul-rebus *Peisaj pictat în ceai* (Editura Univers, 2000) aduce cititorului domie de ghicitoare o analiză a incapacităților balcanice. Imposibilitatea adaptării la viziunea unui Occident aflat în permanent galop trece dincolo de titlul poetic și trasează liniile unui peisaj autoironic despre hazul, necazul și hazul de necazul caracteristic popoarelor sud-est europene.

Mai subtil și de această dată din perspectiva unei teme precum dragostea (în subtext, dominația bărbatului asupra femeii și, ulterior, emanciparea afectivă), recentul *Ultima iubire la Țarigrad. Îndreptar de ghicîi* (Editura Paralela 45, 2006) are atașate poveștii cărți de Tarot „pentru doamnele de ambe sexe”. Îțele

unei istorii de familie (cea a Opujićilor) se descurcă (ca să fiu sinceră și mai limpede după a doua lectură) înspre trasee mistice generatoare de semnificații „educative”. Autorul pornește pe urmele sacerdotilor (de al căror nume se leagă apariția Tarotului), urmărind destinul personajelor sale sub etalarea „cheilor majore” și „cheilor minore”. Dincolo de savoura pasajelor scrise în limbajul unui ghicitor și de cugetările despre raportul bărbat-femeie în univers, romanul poate fi privit și ca un punct de plecare pentru documentare. Cu siguranță vă va tenta măcar ideea unei etalări (cele mai vechi specimene de cărți de Tarot datează din 1390 și 1445 – etalarea „Minchiati” din Muzeul Correr de la Veneția, ni se spune la începutul romanului), dacă nu chiar pornirea unei informări temeinice despre Tarot.

Poze de amator

Sînt cumva pasionat de fotografie. Sau mai degrabă de imagine – în literatură, în film, în poze, pe stradă... dar să rămînem la poze. Pe vremea cînd aveam un aparat clasic, limitat la trezeci și șase de poziții, cu greu mă hotăram să pozez ceva, de parcă aș fi fost convins că în fiecare clipă ar putea să aterizeze vreo navă cu extraterestri – evident, mici, cu antene, făcîndu-mi semne prietenoase cu minuțele lor verzi. Cam nasol să nu mai ai film în asemenea situații, nu? Chiar și după ce mi-am luat un aparat digital, am mai ră-

mas o vreme cu teama de-a rămîne în pană de poziții. Apoi am blițuit ca japonezii tot ce vedeam în jur, pînă mi-am dat seama cît de nesfîrșită poate fi pozearea lumii.

Așa că m-am apucat temeinic de niște „proiecte” fotografice. Cum n-am terminat nici unul, ba chiar pe unele abia le-am început, mă gîndesc să vi le povestesc:

» „Proiectul Costică” – de Costică am mai scris. E boschetarul care trăiește în parcul de sub fereastra mea. Ne trezim cam pe la aceeași oră, fumăm prima țig-

ară cam pe la aceeași oră. Îl fotografiez uneori, cu un zoom puternic. Nu ies poze de cine știe ce calitate, dar dacă faci un slide cu ele, vezi o viață care te furnică pe șira spinării;

» „Proiectul Încălțările Oamenilor Simpli” – uneori nu-i nevoie să măsoari un om din cap pînă-n picioare, ca să-l înțelegi cum trăiește. E de-ajuns să-i privești încălțările. Ați văzut, de exemplu, vreodată cum arată tenișii unui țăran care merge la coasă? Din ăia, călcați pe stăi și cu șireturi de sfoară? Dacă nu, nici nu știți ce pierdeți, nici nu bă-

TRIMISUL NOSTRU SPECIAL

Florin LĂZĂRESCU

nuiți ce istorii sînt gravate într-o pereche de încălțări.

» „Proiectul Iașul și Cîinii” – nu știu prin alte locuri cum o fi, am auzit doar de cei din București, dar în Iași îmi pare că sînt mai mulți cîinii decît vrăbii. Nu exagerez cu nimic, pe drumul meu de acasă pînă la serviciu (lung doar de cinci minute) întîlnesc peste douăzeci. Pe mulți îi cunosc bine, deja au devenit pentru mine niște personaje cu temperamental distinct. Merită să le pozezi personalitatea;

» „Proiectul Sperietorii din România” – acesta va fi „capodopera” mea. Prin excursiile mele în țară, am observat că mai toate sperietorile au o expresivitate involuntară, în funcție de imaginarul „artistului” care le-a făcut și de „moda” locului – sperietorii cu blugi, cu pijamale, cu sau fără cap, crucificate sau aruncate de-a-urea pe o creangă...

Acum, serios, chiar am o curiozitate. Dumneavoastră ce fotografiati de obicei, în timpul liber?